

HOOFDSTUK 43

Waarschuwende Besturing tegen de Piëtisten, Quiëtisten en dergelijke afdwalenden tot een natuurlijke en geesteloze godsdienst, onder de gedaante van Geestelijkheid.

I. Het behaagt de Heere op aarde verheerlijkt te worden door Zich een eigen volk, gemeente of kerk, van alle andere mensen af te zonderen, en door een geestelijke band onder elkaar te verenigen, zijn heilig Woord hun te geven, hen als een licht in de duistere wereld te doen schijnen; Zelf onder hen te wonen met Zijn genadige en zegenende tegenwoordigheid, Zijn volmaaktheden in het aangezicht van Jezus Christus aan hen te openbaren, dezelve tegen alle listen en geweldige aanvallen van de duivel en de wereld staande te houden, en hen ten laatste over te brengen in zijn heerlijkheid.

II. De haar toevertrouwde waarheid heeft vele vijanden, die of door uitwendig geweld de kerk zoeken uit te roeien, of door het zaaien van allerlei valse leringen de waarheid te verdonkeren. De valse leringen raken, of zaken die te geloven en te belijden zijn, of die te doen zijn, dat is, die de waarheid of de praktijk betreffen; men onderscheidt ze zo doorgaans, maar in haar natuur zijn ze alle tegen de waarheid; uit valse leer vloeit valse praktijk, en valse praktijk is vermengd met valse leer. Ziet u iemand in het een of ander dwalende, ziet hem vrij aan als in beide dwalende; daarom moet men in het een zo omzichtig en zorgvuldig zijn als in het ander, zich zowel voor het een wachten, als voor het ander.

III. God heeft het Evangelie gebracht tot de Heidenen, en zijn kerk onder hen opgericht; nu gaat het met grote schreden weerm tot het Heidendom. Onwetendheid bedekt het aangezicht van de kerk. Alle wijsheid stelt men nu in de kennis der natuurlijke wetenschappen, en in de welsprekendheid, men stelt het aardse vermaak met de Epicuristen tot zijn hemel en zaligheid, het is:

Eet en drinkt, en speelt met vreugd,

Want na de dood is geen geneugt.

Of men stelt zijn zaligheid met de Stoïcijnen in ongevoelig te zijn, in alles stil en weltevreden te zijn, door hun versierd fatum, of eeuwige orde, daar toch niet tegen te doen is, en men het daarom op zijn beloop moet laten.

Anderen volgen de godsdienstige Heidenen, van welke sommigen zich daarop toeleiden om het kwade te laten en het goede te doen, zonder Christus te kennen; andere van de godsdienstige Heidenen hielden zich op met overdenkingen en beschouwingen van God, stelden daarin hun vermaak en Godzaligheid.

IV. Deze laatste volgen vele genaamde Christenen; die een natuurlijke indruk hebben van God, en dat in de kennis en gemeenschap met God des mensen zaligheid is. Deze, de ware beschouwing van God, en de ware gemeenschap met God in Christus niet kennende, bij welke, als te hoog, en voor hen te moeilijk en onmogelijk, zij niet kunnende komen, afdwalen tot een natuurlijke beschouwing, en beelden zich in dat dit wonder hoog en geestelijk is.

Onder het blinde pausdom, welks godsdienst niet veel van het Heidendom verschilt, zijn ten allen tijde geweest, die de lichamelijke schepseldienst verwierpen, en veel geschreven hebben van een inwendiger godsdienst, dien zij zo hoog in de top

opvijzelden, als het natuurlijk verstand vermocht. deze noemt men mystieke schrijvers, dat is verborgen, omdat het algemeen tot die beschouwing niet kwam, en die verheffing des geestes voor hen was verborgen.

Mystieken

Velen heden ten dage hebben veel op met het woord mystiek, alsof daarin grote geestelijkheid stak.

Onder deze tellen wij niet zozeer *Johannes Tauler*. Deze heeft vele uitnemende zaken op een geestelijke en zielroerende wijze voorgesteld, maar met dweperijen en grove dwalingen vermengd.

Ook stellen wij onder die niet *Thomas à Kempis*, in dat uitnemende traktaat van de *Navolging van Christus* in drie boeken; het vierde boek is het zijne niet, dat is afgodisch, en van een ander daarbij gelapt.

Maar beiden, zo Tauler als Kempis, weten weinig te zeggen van de Heere Jezus, als het rantsoen en de gerechtigheid, en hoe Hem door een waarachtig geloof te gebruiken tot rechtvaardigmaking, toenadering tot God om in zijn aangezicht Gods heerlijkheid te aanschouwen, en uit Hem, en in de vereniging met Hem, de ware heiligheid te betrachten, hetwelk de lezers van die beide hebben aan te merken, en dit in het oog te houden als zij ze lezen; dan kan men er nut uit halen.

V. Na de tijden der Reformatie zijn velen verder van de waarheid afgedwaald, dan het pausdom zelf, waaruit zij uitgegaan waren. En zijn vele oude ketterijen, met een nieuw kleed opgepronkt voor de dag gekomen; die ieder haar aanhang hebben; zo is het ook gegaan met de praktijk.

Allerlei verbeelding van holle hersenen, natuurlijke beschouwingen, bedriegerijen des satans, dromen, geestdrijverijen gaan op de naam van mystiek door. deze zijn zo verscheiden in bevattingen, zo verre van de ware praktijk van Godzaligheid. Zo in het pausdom, als daarbuiten; dat het mij en de lezer verdrietig zou zijn, maar iets daarvan te schrijven of te lezen.

In Duitsland heeft *Böhme* de meeste navolgers, in Engeland zijn de *Kwakers* opgestaan, die zo genoemd word en omdat zij, aan God in opgetogenheid denkende, of van God en Goddelijke dingen zullende spreken, beginnen te beven, ('t welk de ware Godzaligen door ontzag voor God ook wel gebeurt) zelfs zó, alsof ze dan de Heilige Geest ontvingen; hun menigvuldige dweperijen zijn bekend.

VI. Voor enige jaren kwam de geestelijke Leidsman van *Michaël de Molinos*, een Spanjaard uit, in welke hij alle de lichamelijke oefeningen in de godsdienst verwierp, en wilde dat men zich alleen stil zou houden in een toegekeerde gestalte tot God, om van Hem bestraald te worden. Hij bracht zijn aandachten tot drie trappen.

- De eerste bestond in het zoeken van gevoelige bewegingen, of beschouwingen, die zoete en gevoelige bewegingen voortbrachten; deze verwierp hij.
- De tweede noemde hij de redelijke beschouwing, in welke het verstand bezig is in de beschouwing van God, de waarheden te kennen, goed te keuren en uit te werken; deze was hem ook te grof en te laag.
- De derde was bij hem het ontdoen van alle lichamelijke bewegingen, zelfs van de werkzaamheid des verstands, en opgetogenheid der ziel, losgemaakt van alles en van zichzelf, en verheven boven alles, geheel met God verenigd, en zichzelf in de lijdende beschouwing geheel in God verliezende, en Hem alzo in zuivere liefde aanbiddende.

Zo hoog gaan de verbeeldingen en ijdele beschouwingen van natuurlijke mensen, die

de Geest niet hebben, en de weg Gods niet kennen; omdat hij de lichamelijke en zielsbewegingen uitsloot, en een stilheid in beide dreef; zo worden zijn navolgers, die onder papisten en allerlei sekten velen zijn, *Quiëtisten*, dat is, rusters, genoemd.

VII. Enige jaren na deze Molinos, heeft Francois de *Salignac de Lamothe Fénelon*, Aartsbisschop van Kamerijk, uitgegeven: *De Verklaring van de grondstellingen der heiligen, of het inwendige (geestelijk) leven*. Waarlijk een geesteloos boek, in 't welk versierde geestelijke dingen, die in de Heilige Schrift. noch in de praktijk der heiligen te vinden zijn, op een natuurlijke wijze zo hoog opgevoerd worden, als de natuurlijke verbeelding het kan versieren. Hij schoeit op de leest van Molino's, en de vorige mystieke paapse schrijvers, welker werk is te leren een liefde, (of liefdeloosheid) een beschouwing van God en vereniging met God, die in enkele verbeeldingen zonder wezen bestaat; tegen het Woord Gods, dat ons leert God te aanschouwen in het aangezicht van Christus, zoals Hij Zich in het werk der verlossing openbaart, en van ware wedergeborenen en ware gelovigen gekend en geloofd wordt tot hun blijdschap liefde en verheerlijking van God.

Het Onderscheid tussen natuurlijke en geestelijke beschouwing.

VIII. Het onderscheid tussen de verloochening van zichzelf, liefde, beschouwing van God, enz. der mystieken, en de ware Godzaligen, bestaat hierin, dat de mystieken alles bevatten, zeggen en doen door het natuurlijk verstand, door fantasie en verbeelding, zonder Geest, en zonder gebruik te maken van de Heere Jezus, als het rantsoen en gerechtigheid, tot rechtvaardigmaking en vrede, tot toenadering door Hem, als de enige weg tot God en tot ware en zuivere heiligmaking; die weg en werkzaamheid is voor hen verborgen.

Maar de ware Godzalige, wedergeboren, gelovigen, leven door geloof, en niet door aanschouwen, maken in alles gebruik van de Heere Jezus, naderen door Hem tot de Vader, gewennen zich om God te aanschouwen in het aangezicht van Jezus Christus, om God in al hun doen te vertegenwoordigen, en voor Gods aangezicht te wandelen in ootmoedigheid, vreze, liefde en gehoorzaamheid.

Dit zijn de gebaande wegen. Hieruit ziet u, dat mystieken en ware Godzaligen verschillen, als verbeelding en waarheid, als natuurlijk zonder Geest, en door de Heiligen Geest geleid wordende, als aards en hemels, als een onbekenden God te zoeken, en de waren God te dienen, als zonder en tegen de Heilige Schrift te werken, en in te treden in dingen, die men niet gezien heeft, en te leven naar het beschreven Woord Gods; een ware Godzalige houdt zich laag, en dient God in Geest en waarheid, en dus wordt hij bewaard voor de verleiding van versierde hoge inbeeldingen.

IX. Voor weinige jaren is er onder de Luthersens in Duitsland een grote beweging tot godsdienstigheid ontstaan; sommigen geloven wij in waarheid, maar de meesten in schijn, welke schijn-godsdienstigheid ook overgeslagen is tot de Gereformeerden in sommige plaatsen. De wereldse mensen, ziende dat velen zich tot een Godzalig leven begaven, noemden deze *Piëtisten*, menende hen te smaden, maar inderdaad veroordeelden zij daarmede zichzelf, dat zij goddeloos waren en zetten een kroon op het hoofd der ware Godzaligen, die zij meenden te smaden, want een *Piëtist* is een *Godzalige* te zeggen.

Wij, willende een ieder waarschuwen tegen de Piëtisten, en daaromtrent enige besturing geven, hebben gans niet in het oog de ware Godzaligen; verre, verre is dat van mij. De Heere zegene hen, en geve hun meerder verlichting om deze Lutherse

dwalingen te zien, en zich daarvan af te wenden!

Maar ik heb in het oog degenen, die allerlei verbeeldingen en dwalingen voeden, als de Mystieken, Quiëtisten, Dwaalgeesten, Geestdrijvers, David-Joristen, Bijhomisten, Kwakers, en al zulk soort van mensen, die heden ten dage onder de naam van Piëtisten bekend zijn.

X. Iedere dwaalgeest heeft iets, waardoor de Godzaligen bestraft en overtuigd worden van hun nalatigheid, en iets dat hen aangenaam maakt, en dat een onvaste Godzalige doet slingeren door begeerte tot die beminnelijke zaken, welke zij horen voorstellen. Het Beminnelijkste dat deze mensen voorstellen, is de beschouwing van God, en hoe daarin te leven, te spreken van de verloochening van zichzelf, en van de beminnelijkheid der liefde.

Als deze zaken op het liefelijkste voorgesteld worden, zo heeft het ingang in het hart van natuurlijke vromen, en van de ware Godzaligen, dewijl zij zien, dat God te kennen, en in het licht van zijn aangezicht te wandelen, en met God verenigd te zijn, de zaligheid is; zij zien dat de eigenliefde nog zo diep in hun hart steekt, en hun zoveel verdriet baart, en daarvan ontslagen te worden, al hun lust zou zijn. Ze zien dat de liefde het aller-zuiverste, het aller-zoetste, het aller-noodzakelijkste, het allerheiligste is. Als zij dan van deze zaken uitnemend en met vele welsprekendheid horen spreken, zo worden ze als verrukt, en daar is in hen een neiging des harten, alsof de sprekers die zaken bezaten, waardoor ze geslingerd worden om zich bij hen te voegen, om dikwijls zo verrukkende te horen spreken. Maar de engel, die in dat spreken is, dat de spreker alles door de natuur, zonder Geest, én spreekt, én verstaat, en u het geestelijk opvat, en door zijn spreken u van de geestelijke bevatting, en begeerte om het geestelijke te genieten en te doen, zou afleiden tot de natuurlijke en geesteloze bevatting en werkzaamheid, en meteen tot andere dwalingen, die hij in het eerste verbergt.

XI. Verwacht niet, dat ik in al hun dwalingen, zo in leer als praktisch, zal optellen en weerleggen, dat is een ondoenlijk werk, dewijl ieder bijna een ander gevoelen heeft; wat de een zegt, ontkent de ander. Maar ik zal alleen enige stellingen voorstellen en verdedigen, waaruit de dwalingen zullen openbaar worden, en waardoor een gelovige, zich aan die waarheden vasthoudende, bevrijd zal zijn voor hun verleidingen.

Punten der dwalingen van geestdrijvers

STELLING 1.

Een Christen moet grote liefde hebben tot de waarheid; al het schoon voordoen, zonder liefde tot de waarheid, is bedrog.

I. De waarheid is de van God in zijn Woord geopenbaarde waarheid. weg ter zaligheid. Al wat God heeft bekendgemaakt van Zichzelf, van de Heere Jezus Christus, van de wedergeboorte, van het zaligmakende geloof, van de ware heiligheid, van de manier hoe God in alles gediend wil zijn, dat is waarheid:

Joh. 17: 17... *Uw Woord is de waarheid.*

Ef. 1: 13... *nadat u het woord der waarheid, namelijk het Evangelie uwer zaligheid, gehoord hebt.*

Daar zijn geen andere wegen ter zaligheid dan een; die de één weg misloopt, gaat verloren, men kan bij alle godsdiensten niet zalig worden. Al wat tegen deze waarheid is dat is leugen, en uit de duivel; die is in de waarheid niet staande gebleven; want geen waarheid is in hem. Wanneer hij de leugen spreekt, zo spreekt hij uit zijn eigen;

want hij is een leugenaar, en de vader derzelve leugen, Joh. 8:44.

II. Deze waarheid heeft God aan Zijn kerk, die een enige Is aan de is, gegeven om die te bewaren, bekend te maken en te belijden: kerk ge

Tim. 3: 15... de gemeente des levenden Gods, een pilaar en vastigheid der waarheid.

Rom. 3: 2... *dat hun de woorden Gods zijn toebetrouwd.*

III. **Deze waarheid is het zaad der wedergeboorte, het middel, geboorte** waardoor de mens uit de duisternis getrokken wordt tot het wonderbaar licht:

Jak. 1: 18. Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid.

Petrus 1:2. Gij die wedergeboren zijt .. uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwigblijvende Woord van God.

Die dan de waarheid niet kent, en niet heeft, die kan niet wedergeboren worden, en is hij niet wedergeboren; al zijn geestelijk spreken is maar natuurlijk werk hij is de gehele waarheid mis.

IV. De waarheid is het enige middel om het ware zaligmakende geloof te verkrijgen. Het Zaligmakende geloof is de uitgang van een verlegen ziel over zonden en straffen, en van een hongerige ziel naar verzoening, heiligheid en gemeenschap met God. Ik zeg, uitgang naar de Heere Jezus, als het rantsoen en de gerechtigheid. Hem aannemende, zich aan Hem overgevend, en Hem haar ziel toevertrouwende, en zo in Hem levende en opwassende; dit geloof is uit de waarheid, zonder die is er geen geloof:

Rom. 10: 14, 17, 18. *Hoe zullen zij in Hem geloven, . van welke ze niet gehoord hebben? zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods... Dit is het Woord des geloofs.*

V. De waarheid is het middel, de fontein en de regel, waaruit de heiligheid spruit, en waarnaar zij bestuurd moet worden; heiligheid is waarheid betrachten in liefde:

Ef. 1: 14, 15. *Opdat wij niet meer kinderen zouden zijn, die als de vloed bewogen en omgevoerd worden met allen wind der leer, door de bedriegerij der mensen, door arglistigheid om listiglijk tot dwaling te brengen maar de waarheid betrachtende in liefde, alleszins zouden opwassen in Hem, die het Hoofd is, namelijk Christus.*

De Heere Jezus, biddende om heiligheid voor de zijnen, verzoekt dat het geschieden zou door de waarheid:

Joh. 17: 17. *Heilig ze in uw waarheid.*

Zal het hart gereinigd worden, het moet geschieden door de waarheid:

Petrus 1: 22. *Hebbende dan uw zielen gereinigd in de gehoorzaamheid der waarheid, door de Geest.*

Die in de zonde leeft, is een slaaf en dienstknecht der zonde; die van zonden vrijgemaakt wordt. wordt vrijgemaakt door de waarheid, wel begrepen en gekend:

Joh. 8: 32. *En zult de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrijmaken.*

Heilig te leven is in de waarheid te wandelen:

3 Joh. vers 3, 4. ... *gelijk gij in de waarheid wandelt. Ik heb geen meerdere blijdschap dan hierin, dat ik hoor, dat mijn kinderen in de waarheid wandelen.*

Iemand, die de waarheid niet kent. noch heeft, die kan niet heilig zijn. Al zijn vertoning is maar natuurlijk werk van een onbekeerde; iedere stap van de waarheid af, is en veroorzaakt onzuiverheid in de heiligheid.

VI. God eist van de gelovigen, dat ze alle kracht zullen inspannen om de waarheid te

beschermen, en daarvoor te strijden, opdat er niets van de waarheid verloren ga of verdonkerd worde. Een geestelijk krijgsman moet zelf omgord zijn met de waarheid:

Ef. 6: 14. *Staat dan, uw lenden omgord hebbende met de waarheid.*

En dus gewapend zijnde, moet hij de waarheid in het oog houden, en niet toelaten, dat iemand die in enig punt krenkt:

Judas vers 3... *Zo heb ik noodzaak gehad aan u te schrijven, en u te vermanen, dat u strijdt voor het geloof, dat eenmaal de heiligen is overgeleverd.*

Tim. 6: 12. *Strijd de goeden strijd des geloofs.*

Wij moeten het voorbeeld van de apostel Paulus navolgen, die zeide: 2 Cor. 13:8, *Wij vermogen niets tegen de waarheid, maar voor de waarheid.* Als hij zag dat iemand de waarheid te na kwam, hij was er terstond bij:

Gal. 2:5. *Denwelke wij ook niet één uur hebben geweken met onderwerping, opdat de waarheid van het Evangelie bij u zou verblijven.*

Hebben wij liefde tot de waarheid, wij zullen al wat tegen de waarheid is, hoe klein het is, haten; want een dwaling blijft niet alleen, maar vermenigvuldigt onbedenklijk:

Hoogl. 2: 15. *Vangt gijlieden ons de vossen, de kleine vossen, die de wijngaarden verderven.*

Ps. 119: 104.... *ik haat alle leugenpaden.*

VII. Met de waarheid is niet te spelen; het is te dierbaar geschenk Gods, en God heeft er het oog op, hoe men de waarheid behandelt; heeft men de waarheid hartelijk, dadelijk lief, de Heere zal meer licht geven. Maar is men omtrent de waarheid koel, zorgeloos, lusteloos, indifferent en onverschillig, zodanigen hebben Gods gramschap en oordelen te wachten. Drukt op uw hart wat er staat: 2 Thess. 2: 10-12, *Daarvoor, dat zij de liefde der waarheid niet aangenomen hebben, om zalig te worden. En daarom zal hun God zenden een kracht der dwaling, dat zij de leugen zouden geloven; opdat zij allen veroordeeld worden, die de waarheid niet geloofd hebben.* Maakt dan voortaan zo weinig werk niet van de waarheid.

VIII. God wil, dat men geen gemeenschap moet hebben, niet alleen met dwalingen, maar zelfs ook niet met dwalenden. De kerk is een besloten hof, is een omgemuurde wijngaard, is afgescheiden van alle andere mensen, van wat godsdienst zij ook zijn. En ontstaan uit het midden van haar dwaalgeesten, die moeten uitgeworpen worden. Ziet dit:

Openb. 2: 6, 2, 20. *Maar dit hebt gij, dat u de werken der Nikolaïten haat, welke Ik ook haat. Ik weet uw werken ... dat u de kwaden niet kunt dragen, en dat u beproefd hebt degene, die uitgeven dat zij apostelen zijn, en zij zijn het niet. En hebt ze leugenaars bevonden. Ik heb tegen u, dat gij de vrouw Jezabel, die zichzelf zegt een profetes te zijn, laat leren, en Mijn dienstknechten verleiden.*

Zo moet ook ieder lidmaat zich wachten van vermenging met degenen, die de ware leer niet medebrengen. Hoort wat het bevel is: 2 Cor. 6:14, 15, 17, *Trekt niet een ander juk aan met de ongelovigen; want wat mededeel heeft de gerechtigheid met de ongerechtigheid? En wat gemeenschap heeft het licht met de duisternis? En wat samenstemming heeft Christus met Belial? Of wat deel heeft de gelovige met de ongelovige?... Daarom gaat uit het midden van henen scheidt u af, zegt de Heere en raakt niet aan hetgeen onrein is, en Ik zal ulieden aannemen.*

Zo Gods hoogheid u ontzaglijk is, zo u voor zijn Woord beeft, zo de waarheid u dierbaar is, zo wacht u voor valse leer, voor valse leeraren, voor in dwaling stekende mensen, met hoe schonen schijn zij ook voorkomen; legt op uw hart de vermaning van de apostel: 2 Joh. vers 10, *Indien iemand tot ulieden komt, en deze leer niet brengt,*

ontvangt hem niet in huis, en zegt tot hem niet: zijt gegroet. Dat is, hebt geen gemeenschap met hem, vliedt hem, opdat u door hem niet enigszins van de minste waarheid afgetrokken wordt:

Rom. 16: 17, 18. *En ik bid u, broeders! neemt acht op degenen die tweedracht en ergernissen aanrichten tegen de leer, die u van ons geleerd hebt. En wijkt af van dezelve. Want dezulken dienen onze Heere Jezus Christus niet .... en verleiden door schoonspreken en prijzen de harten der eenvoudigen.*

IX. Hoe nodig is het deze stelling in nauwe acht te nemen! Legt u hier eens bij; hebt u zulk een tedere liefde tot de waarheid? Is ze u zo dierbaar? Dankt u er God met blijdschap voor? Is ze uw betrachting? Strijdt u er voor? Bent u zo afkerig van alle dwalingen en dwalenden? Zijt u angstig en bezorgd voor omgang met de zodanigen? Is het zo met u, u hebt geen nood om door het schoonspreken van de Piëtisten afgeleid te worden; want u zult ten eerste zien of zij waarheid of valsheid hebben en voorstellen, of ze liefde tot de waarheid hebben, of niet.

Dat zal blijken, als u hen van het hoogspreken zult afgeleid hebben tot de gronden van de godsdienst, en u zult bevinden dat zij dienaangaande onwetenden zijn, en daarom daarvan niet zullen willen spreken. Of, dat ze verscheiden dwalingen voeden, de een deze, een ander andere, en u zult genoeg hebben om van hen, door de liefde tot de waarheid, af te wijken, en te zien dat al hun hoogspreken niet door de Geest is maar door een natuurlijk verstand geschiedt. En zo u hun doen beziet, u zult bevinden dat ze geen liefde tot de waarheid hebben, omdat ze gelijke gemeenschap hebben met Papisten, Socinianen, Mennisten, enz. en onverschillig zijn in omgang met mensen van allerlei godsdienst, en alzo waarheid en leugen, licht en duisternis met elkander verenigen.

Als zij het al niet zeggen, gelijk velen nochtans doen, zij tonen het met hun praktijk, dat men ieder bij zijn gevoelen moet laten, elkaar daarover niet moet oordelen, daarover niet twisten, dat men maar liefde, liefde moet oefenen.

Is dat niet de waarheid Gods te verwerpen, te verachten, niet lief te hebben en tegen het bevel Gods, boven vermeld, zich tegen de waarheid te kanten? Die men niet kent uit zichzelf, die kent men uit zijn gezelschap.

Daarom wijkt af van zulken, laat ze varen met al hun natuurlijk werk en hoogspreken, daar ze op de eersten trap nog niet geweest zijn. Wordt u, die geestelijk zijt, niet geslingerd (= verliefd) door hun spreken van geestelijke dingen zonder Geest, waaronder verborgen licht het verwerpen van de waarheid.

X. En u kleingelovigen, die ook klein zijt in kennis van de waarheden, dat bestraffing in u is, zijt u op uw hoede, u zijt in het meeste gevaar; want u hebt lust tot geestelijkheid, tot God te kennen, en gemeenschap met Hem te hebben, en te wandelen in de liefde, en zijt bedroefd, dat u er nog zo ver af bent.

Als u deze hoort spreken van die hoge dingen, zo verliefd u er op door het geestelijk beginsel, dat in u is, en wordt geslingerd om hen te volgen, niet ziende de angel, die verborgen is, en het einde waarop het uitloopt, niet merkende, dat het alles maar een natuurlijke beschouwing van God is, en een handeling met God, hoedanig Gods Woord niet leert, en op hoedanige weg en wijze God zijn kinderen niet leidt; houdt u bij het Woord, zoekt God door Christus in eenvoudigheid uws harten, en zijt tevreden met de bedeling der genade, die God u geeft; hun weg zou u aftrekken van het ware geestelijke tot het natuurlijke. 1 Joh. 4: 1. *Geliefden! geloof niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn; want vele valse profeten zijn uitgegaan in de wereld.*

STELLING 2.

Achting voor de Kerk

Een Christen moet grote liefde tot en achting voor de kerk hebben.

I. Wie kan aan de kerk denken, zonder in liefde tot haar ontstoken te worden? Zij is het heerlijkste, het zuiverste, het uitnemendste van al wat op aarde is; wat zou de wereld zonder kerk zijn anders dan een Sodom? Ja, de wereld stond niet, zo daar geen kerk in de wereld was. De kerk is de vreugde der ganse aarde Ps. 48:3. Een lof op aarde, Jes. 62:7. De blijdschap der kinderen Gods, ja het hoogste boven alle blijdschap: Ps. 137: 5, 6. *Indien ik u vergeet, o Jeruzalem! zo vergete mijn rechterhand zich zelve! mijn tong kleve aan mijn gehemelte, zo ik aan u niet gedenke, zo ik Jeruzalem niet verheffe boven het hoogste mijner blijdschap!*

Alle Davids liefde, blijdschap, zorg, begeerte ging uit naar de kerk. Was hij daarvan verdreven, dan was 't: Mijn tranen zijn mij tot spijs dag en nacht. O wee mij, dat ik een vreemdeling ben in Mesech!

Bij de kerk te zijn was zijn enigste begeerte op aarde:

Ps. 27: 5. *Eén ding heb ik van de Heere begeerd: dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des Heeren.*

Hij verblijdde zich uitermate, als hij dat geluk had: Ps. 122: 1, 2. *Ik verblijde mij in degenen; die tot mij zeggen: Wij zullen in het huis des Heeren gaan. Onze voeten zijn staande in uw poorten, o Jeruzalem!*

Dat dan die gestalten onzes harten, in die bewegingen nevens de kerk, ook in ons zijn; want:

II. De kerk is de gemeenten des levenden Gods. Rom. 9:2, 6. De wereld is in vele koninkrijken verdeeld, ieder heeft zijn koning, het een heerlijker en machtiger dan het andere; de kerk is ook een koninkrijk, wel op de aarde, maar niet van de aarde; het is het koninkrijk der hemelen. God zelf is daar Koning over:

Het is de gemeente des levenden Gods.

Jes. 33: 2. *De Heere is onze Rechter, de Heere is onze Wetgever, de Heere is onze Koning; Hij zal ons behouden.*

De Heere Jezus, de Heere der heerlijkheid, de Koning der koningen, en de Heere der heren, is hun Koning:

Ps. 2: 6. *Ik toch heb mijn Koning gezalfd over Sion, de berg Mijner heiligheid.*

God zelf heeft de gemeente uit alle volkeren, uitverkoren, opdat zij Hem tot een eigendom zou zijn, in tegenstelling van alle volkeren der wereld: Deut. 7: 6. *Gij zijt een heilig volk de Heere, uw God; u heeft de Heere, uw God verkoren, dat u Hem tot een volk des eigendoms zoudt zijn uit alle volken, die op de aardbodem zijn.*

God zelf vergadert dit volk bij elkaar: Jes. 43:2.

1. *Dit volk heb Ik Mij geformeerd.*

Hand. 2: 47.... De Heere deed dagelijks tot de gemeente, die zalig werden.

God zelf bewaart ze zeer nauw: Jes. 27: 3. *Ik, de Heere behoede dien; alle ogenblikken zal Ik hem bevochtigen; opdat de vijand hem niet bezoeke, zal Ik hem bewaren nacht en dag.*

Zach. 2: 5. *Ik zal haar wezen, spreekt de Heere, een vurige muur rondom.*

Laat de vijanden vrij alle list en geweld tegen de kerk bedenken, en in het werk

stellen: *De poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen*, Matth.16:18. Wee dien, die zich tegen de kerk Gods kant; want die ulieden aanraakt, raakt zijn oogappel aan, Zach. 2:8.

Wie zou dan de grootste achting voor de gemeente niet hebben, die God, die de Heere Jezus tot een Koning heeft? Hoe kan Hij God vrezen en liefhebben, die de gemeente, zijn kinderen, niet liefheeft, en geen achting voor dezelve heeft?

Joh. 5: 1 ... *een iegelijk, die lief heeft Dengene, die geboren heeft, die heeft ook lief dengene, die uit Hem geboren is.*

III. Beschouwt aandachtig wie daar binnen zijn, en u zult de kerk liefhebben. Het Zijn de heiligen van de hoge plaatsen:

Dan. 7: 11. *Maar de heiligen van de hoge plaatsen zullen dat koninkrijk ontvangen.*

't Zijn de heiligen, die op de aarde zijn, en de heerlijken, Ps. 16: 3. Het Zijn de uitverkorenen, het zijn de gekochten door het bloed van Jezus Christus: Hand, 20: 21..

. . om de gemeente Gods te wijden, welke Hij verkregen heeft door Zijn eigen bloed.

Het zijn die, van welke gezegd wordt: Openb. 5: 9, *Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht met uw bloed, uit alle geslacht, en taal, en volk, en natie.*

et Zijn de kostelijke dochteren Sions, die binnen zijn, de kinderen Gods, de erfgenamen des eeuwigen leven, de van God, van de Heere Jezus, en van de ware gelovigen beminden, de gerechtvaardigden en de geheiligden, wan welke de apostel zegt: 1 Cor.:11, *Maar gij zijt afgewassen, maar u zijt geheiligd, maar u zijt gerechtvaardigd, in de naam van de Heere Jezus, en door de Geest onzes Gods.*

Het iss een vergadering van kinderen Gods. Ps. 46: 6. *God is in het midden van haar.*

Daarom wordt de kerk genoemd: Jehovah Schammah, *de Heere is aldaar*, Ezech. 48: 35.

De Heere Jezus is in Zijn kerk tegenwoordig, en zegt zelf van Hem: Openb. 2: 1, *Dit zegt Hij, die de zeven sterren in zijn rechterhand houdt, die in het midden der zeven gouden kandelaars wandelt.* De Heere maakt Zijn kerk heerlijk, én inwendig én uitwendig door een glans der heerlijkheid: Ps. 45: 14. *Des Konings dochter is geheel verheerlijkt inwendig; haar kleding is van gouden borduursel.*

Ezech. 16: 14. *Daartoe ging van u een naam uit onder de heidenen om uw schoonheid; want die was volmaakt door Mijn heerlijkheid die Ik op u gelegd had, spreekt de Heere Heere.*

Wat een ontzag had Jakob wegens de tegenwoordigheid Gods te Bethel! Gen. 28:16, 17. En Mozes, toen de Heere hem in de braambos verscheen! Exod. 3: 4, 6. Wie zal dan geen ontzag hebben voor de kerk, daar de Heere tegenwoordig is? Zelfs onbekeerden hadden groot ontzag voor dezelve: Hand. 5: 13. *En van de anderen durfde niemand zich bij hen voegen. Maar het volk hield hen in grote achting.*

Hoeveel te meer moeten de gelovigen hoogachting voor de kerk hebben!

Zegeningen en weldaden, die God aan de kerk geeft

V. Let op de zegeningen en weldaden, die God aan de kerk geeft, en u zult ze liefhebben. Die zijn onbedenklijk. Immers is God Israël goed, Ps. 73: 1.

Paulus drukt het uit met alle, en geestelijke zegeningen: Ef. 1:3. *Gezegend zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen in de hemel in Christus.*

(a) Daar schijnt de Zon der gerechtigheid, onder wier vleugelen genezing is, Mal. 4:2. De kerk wordt bestraald met hemels, verblijdend, verwarmend, vruchtbaar makend en wegwijzend licht. *Maak u op, word verlicht; want uw Licht komt, en de heerlijkheid des Heeren gaat over u op. Want ziet, de duisternis zal de aarde bedekken, en*

donkerheid de volken. Maar over u zal de Heere opgaan, en zijn heerlijkheid zal over u gezien worden, Jes. 60:1, 2. Dat licht zal zo klaar en krachtig de weg aanwijzen, dat zelfs de dwazen niet zullen dwalen, Jes. 35:8. En die dwalende van geest zijn, zullen tot verstand komen, Jes. 29:24.

God noemt haar: Hefsi-bah, Mijn lust is aan haar, Jes. 62: 4. Het is de kerk, welker muren zijn heil, en welker poorten zij lof heten, Jes. 60: 18.

Kan uw hart iets liefhebben, en voor iets achting:hebben, het moet de kerk zijn; hebt u de broederschap niet lief, u hebt waarlijk God niet lief, u moogt zeggen wat u wilt.

(b) Al wat heerlijkheid is, dat is in de kerk. God is daar op een buitengewone wijze. Al de zegeningen Gods zijn over haar. Daar wordt God gediend. Daar is de Heere Jezus tot rechtvaardigmaking en tot heiligmaking: Zach. 13: 1. *Te dien dage zal er een Fontein geopend zijn voor het huis Davids, en voor de inwoners van Jeruzalem, tegen de zonde, en tegen de onreinheid. Zodat geen inwoner zal zeggen: ik ben ziek; want het volk, dat daarin woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben, Jes. 33:24.*

(c) Daar wordt de Heilige Geest over de inwoners uitgegoten: Ezech. 39: 29. *En Ik zal mijn aangezicht voor hen niet meer verbergen; wanneer Ik mijn Geest over het huis Israëls zal hebben uitgegoten.* Die Geest leidt hen in alle waarheid. Joh. 16:13.

Rom. 8: 14 ... *Zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods.*

(d) Daar heeft God herders, die hen leiden: Jer. 3: 15. *En Ik zal ulieden herders geven naar mijn hart; die zulten u weiden met wetenschap en verstand.*

Deze geven acht op het gedrag van een ieder, en is er iemand, die van de rechten weg afwijkt, zij zijn er terstond bij en roepen ze toe: *Dit is de weg, wandelt in denzelven; als gij zou afwijken ter rechter- of ter linkerhand, Jes. 30: 21.*

(e) Daar verkwikt en verblijdt God de zijnen: Ps. 46: 5. De beekjes der rivier zullen verblijden de stad Gods, het heiligdom der woningen des Allerhoogsten. Ps. 87: 7.... al Mijn fonteynen zullen binnen u zijn.

Daar is een veilige bewaring, zodat niet één schaapje verloren gaat: Jes. 4: 5.... over alles, wat heerlijk is, zal een beschutting wezen. Daarom nemen de verlegenen, de radelozen tot de kerk hun toevlucht om daar te schuilen: Jes. 14: 32 ... *Dat de Heere Sion gegrond heeft, opdat de bedrukten Zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden.*

En opdat ik het alles besluite: De Heere gebiedt aldaar de zegen, en het leven tot in der eeuwigheid, Ps. 133: 3.

VI. Doet hierbij de lieflijke en nuttige werkzaamheid der kerk.

(a) Daar zingt men des Heeren lof: Ps. 29: 9.... *in Zijn tempel zegt Hem een iegelijk eer. Daar dient men de Heere met blijdschap, en komt voor zijn aanschijn met vrolijk gezang, Ps. 100: 2.*

(b) Daar aanbidt men de Heere in ootmoedigheid en heilig ontzag; daar buigt men zich neder naar het paleis zijner heiligheid, Ps. 5: 8. Daar zijn de ernstige aanbidders, Zef. 3.10. Ps. 96: 8. *Aanbidt de Heere in de heerlijkheid des heiligdoms.*

(c) Daar belijdt men de Heere, daar roept men uit: *De Heere is God!* De Heere Jezus is de enige en volkomen Zaligmaker; Gods Woord is de waarheid. Daar roept men uit: *Ziet, deze is onze God, Jes. 25: 9. Daar offert men Gode op een offerande des lofs, dat is de vrucht der lippen, die zijn naam belijden, Hebr. 13: 15.* Daar buigt zich in de

naam van Jezus alle knie, en alle tong belijdt dat Jezus Christus de Heere is, tot heerlijkheid Gods, des Vaders, Filip. 2:10, 11.

De apostel zegt van de kerk: 1 Petrus 2: 9, *Gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk; opdat gij zou verkondigen de deugden Desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht.*

(d) De kerk, blinkende door de waarheid, en heiligheid, en belijdenis van de Heere Jezus, en werkzaamheid om Hem aan anderen bekend te maken, is de toevlucht van een ieder om God te dienen: Jes. 2: 3. Vele volken zullen heengaan en zeggen: Komt, laat ons opgaan tot de berg des Heren, tot het huis van de God Jakobs, opdat Hij ons lere van zijn wegen, en dat wij wandelen in zijn paden.

(e) De kerk is in arbeid om vele zielen te bekeren; wie is er bekeerd, wie zal er bekeerd worden dan door de moeder; de kerk?

Gal. 4: 26. *Jeruzalem dat boven is, dat is vrij, welke is onzer aller moeder.*

Van de kerk wordt in dit opzicht gezegd, Ps. 87: 5, *En van Sion zal gezegd worden: die en die is daarin geboren. En de Allerhoogste zelf zal hen bevestigen.*

(f) Daar oefent men de liefde, én tot God, én tot elkaar, waarin de gemeente te Thessalonika zo uitnemende was, dat de apostel zegt: 1 Thess. 4: 9, *Van de broederlijke liefde nu hebt u niet van node dat ik u schrijfve; want gij zelven zijt van God geleerd om elkander lief te hebben.*

(g) Daar worden de zwakken gesterkt, de bedroefden vertroost, de onwetenden onderwezen, de dwalenden terecht gebracht, de tragen opgewekt, men moedigt elkander aan in de geestelijke strijd men neemt elkander bij de hand, men geeft heilige voorbeelden, en volgt ze.

Dus blinkt de kerk in heiligheid, welke de huize des Heren sierlijk is. Van hen wordt gezegd, Ps. 110: 3. *Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag uwer heirkraft, in heilig sieraad. Dus ziet zij daar uit als de dageraad, schoon, gelijk de maan, zuiver als de zon, schrikkelijk als slagorden met banieren,* Hoogl. 6: 10.

En of de kerk nog in alles gebrekkig is, zij heeft nochtans alles in waarheid; de trap verandert de soort niet; zwart beslagen zilver verliest daarom zijn waarde niet, en blijft dierbaarder dan het blinkende tin; het koren verliest daarom zijn noodzakelijkheid en voedzaamheid niet, omdat het op de dorsvloer vermengd is met veel kaf.

VII. Die dit alles samen neemt, en de kerk met een geestelijk oog en hart aan alle kanten beschouwt, zal niet alleen in liefde tot de gemeente ontbranden, en in ontzag voor de heerlijkheid der kerk als verrukt staan. Maar hij zal ook in heiligen toorn vergrimmen tegen de zodanigen, die iets durven onderleggen, dat tot nadeel der kerk is, en hij zal genoeg hebben om zich voor de verleidingen der Piëtisten te wachten; dewijl die alle krachten inspannen om de kerk, was het hun mogelijk, te ruïneren; zij verwerpen kerk, kerkenorde, de zending der leraren, de predikdienst, de sacramenten, de sleutelen des koninkrijks der hemelen; dus maken zij zich schuldig aan de gruwelijke zonde van verachting van de gemeente van God: 1 Cor. 11: 22, *Of veracht u de gemeente Gods?*

En die de gemeente Gods veracht, die veracht Godzelven, en de rijkdom Zijner goedertierenheid, en zal Gods oordeel niet ontvlieden.

En behalve dat de een deze, en geen andere ketterijen en dwalingen in hun boezem voeden, en een ieder gevoelens op zijn eigen hand heeft, zo komen ze hierin overeen, dat hun godsdienst bestaat in het ontdoen van zichzelf als een niet (maar ten opzichte van God), en in de beschouwing van een verbeelde en versierde God, zo verre het opklimmen van natuurlijke verbeelding kan komen, dat bij die duisterlingen wonder licht en geestelijk is. Zij komen bij gelegenheid eens samen, en horen van die

dingen iemand wat praten. En voorts bestaat hun godsdienst in onverschillige liefde tot mensen van allerlei sekten tot aan de buidel toe.

Die geen liefde tot de gemeente heeft, die heeft geen liefde tot God. Die de gemeente Gods bestrijdt, die bestrijdt God, en zal Zijn oordeel dragen; ziet dan toe, dat ge uw zaligheid liefhebt, dat ge u onthoudt van dit slag van mensen, om geen mededeel te hebben aan de bestrijding van de gemeente Gods. Beschouwt met aandacht Deut. 13: 1-3, waar God waarschuwt tegen zulke profeten, die een wonderteken geven. En als zij achting verkregen hebben door het komen van het wonderteken, zo raden ze andere goden te dienen; de tekst zegt dat God hen dan verzoekt, of hun hart wel volkomen met God is.

Dit komt hier te pas, zij maken grote vertoningen van geestelijkheid, en daardoor ingang bij de eenvoudigen verkregen hebbende, zo leiden ze hen af van de kerk en van de waren Godsdienst: daarom hebt u ten eerste uw oog te slaan op het einde, waar het henen wil, en oordeelt uit dat einde hun schoonspreken, maar laat u door het schoonspreken niet vangen, en afleiden tot zulk een schrikkelijke zonde van de kerk te verlaten en te bestrijden. Matth. 12:30, *Wie met Mij niet vergadert, die verstrooit.*

STELLING 3

De Heilige Schrift is de enige regel van leer en leven.

I. In de eerste stelling hebben wij getoond de dierbaarheid en beminnelijkheid der waarheid, en dat hij, die de waarheid liefheeft, al wat van de waarheid afwijkt, haat, en zich onttrekt van allen, die van de waarheid afdwalen, en zo van de Piëtisten.

In de tweede stelling, de hoogachting en liefde, die alle liefhebbers der kerk hebben tot het volk, de gemeente Gods, van welke de Piëtisten afgescheiden zijn. Nu zullen wij daarbij voegen de dierbaarheid en beminnelijkheid van het Woord Gods, in wat alle zaligmakende waarheid begrepen is, op wat de kerk gebouwd, en wat van God aan de kerk is gegeven, opdat zij dat zou bewaren en verbreiden, wat de Piëtisten verwerpen, of kleinachten.

II. Opdat het volk Gods een vasten regel van leer en leven is van God. Zou hebben, en beschermd zou zijn tegen de bedriegerijen des satans, die uit de put des afgronds grote rook en damp voortbrengt om de waarheid te verdonkeren, en zich wel verandert in een engel des lichts, dat is, het aller-geestelijkste nabootst, om dat op een natuurlijke wijze zonder Geest, zonder Christus te doen verrichten.

En opdat de kerk veilig zou zijn tegen de bedriegerijen der mensen, die arglistigheid gebruiken om listiglijk tot dwalingen te brengen, alsmede, opdat een ieder beschermd zou zijn tegen zijn eigen hart, dat het zaad van alle ketterijen en dwalingen in zichzelf heeft; daarom heeft God de Weg tot de zaligheid, die maar één is, en voor de mensen van natuur verborgen, laten beschrijven, en zo beschreven aan de kerk overgegeven; opdat die dezelve in zijn zuiverheid zou bewaren, die van geslacht tot geslacht, van natie tot natie zou overgeven, en alom verkondigen tot bekering der mensen, en tot toebrenging van de bekeerden tot de kerk, en tot besturing in het geloof en leven der leden van de kerk.

Het Woord Gods is het fundament, waarop de kerk gebouwd is, Ef. 2: 19, 20; is het merkteken van de ware kerk, is het voedsel voor de kerk, is de enige regel van geloof en leven, is het zwaard tegen de dwalende en waarheid-bestrijdende vijanden, is het alles. Geen kerk zonder Woord, geen Woord zonder kerk.

III. Alle achting, alle kracht van het Woord, ten opzichte van ons, hangt daaraan, dat

wij het erkennen van God te zijn, dat wij het aannemen, niet als des mensen woord, maar kennen (gelijk het waarlijk is) als Gods Woord, 1 Thess. 2:13. Het is waarlijk van de waarachtige God: 2 Tim. 3: 16. *Al de Schrift is van God ingegeven.*

2 Petrus 2: 21. *Want de profetie is voortijds niet voortgebracht door de wil eens mensen, maar de heilige mensen Gods, van de Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken.*

Die Geest, door welke het Woord is ingegeven, en die de zaken, in het Woord vervat, de gelovigen doet zien, smaken en gevoelen, die verzekert hen van de Goddelijkheid van het Woord. Niet alleen door de ingedrukte merktekenen van Goddelijkheid, maar ook door een onmiddellijke werking in hun harten;

Joh. 5: 6... *de Geest is het die getuigt, dat de Geest (in het Woord sprekende) de waarheid is.*

Met hoedanig een ontzag moet men dan het Woord horen en lezen! Daarom begint Jesaja zijn profetie met deze woorden: Hoort gij, hemelen! en neemt ter ore, gij aarde! want de Heere spreekt, Jes. 1: 2.

Met wat een gehoorzaam hart moest men het Woord horen en lezen, en zeggen: *Wij zijn dan allen nu hier tegenwoordig voor God, om te horen al hetgeen u van God bevolen is*, Hand. 10:33.

De Schrift openbaart dat de natuur niet kan openbaren.

IV. Dewijl de Heilig Schrift is ingegeven van de God der waarheid, Die niet liegen kan, van de Heilige Geest der waarheid, die in alle waarheid leidt, zo is het dan alles waarheid, wat in de Heilige Schrift is beschreven; het is alles vast en zeker, het is alles onfeilbaar, men mag er staat op maken, men mag er onbeschroomd, zonder slingeren, in volle verzekerdheid des geloofs op aangaan: Ps. 119: 43. 142, 86... *Het Woord der waarheid ... uw wet is de waarheid... Al uw geboden zijn waarheid.*

De Heere Jezus betuigt het: Joh. 17:17, *Uw Woord is de waarheid.*

De apostel noemt het: het Woord der waarheid des Evangelies. Die het Woord verwerpt en niet gelooft, die verwerpt God, en gelooft God niet, maar (het is schrikkelijk) acht God als een leugenaar: Joh. 5: 20... *die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt; dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigt heeft van Zijn Zoon.*

En in opzichte van de mens, die met verheffing van geest het Woord Gods niet aanneemt, als van God gesproken, en alzo waarachtig en onfeilbaar, die zal geen nuttigheid daaruit kunnen hebben: Rom. 1: 16... *Het is een kracht Gods tot zaligheid, een iegelijk die gelooft.* Hebr. 4: 2... *Het woord der prediking deed hun geen nut, dewijl het met het geloof niet gemengd was in degeen, die het gehoord hebben.*

V. In het Woord openbaart God aan zijn kerk hemelse verborgenheden, het gehele werk der verlossing door de Middelaar Jezus Christus, en de manier, hoe de mens daartoe geleid wordt, en door de Middelaar tot God, hoedanige werkingen de Heilige Geest op het hart der bekeerden heeft tot verlichting, vertroosting, heiligmaking en eeuwige zaligheid, het einde, waartoe God het Woord gegeven heeft; daarom wordt het genaamd het Evangelie der zaligheid, Ef. 1:13. De kracht Gods tot zaligheid, Rom. 1:16. *De heilige Schriften, die wijs kunnen maken tot zaligheid*, 2 Tim. 3:15. *Het Woord, dat in u gepland wordt, hetwelk uw zielen kan zaligmaken*, Jak. 1: 21.

De natuur weet niets van deze weg ter zaligheid; noch engel, noch mens kon die uitvinden; het zijn verborgenheden, die niet dan door de openbaringen Gods kunnen geweten worden; niet alleen ten opzichte van de kracht en bewegingen, welke de

Heilige Geest door middel van het Woord in de zielen werkt; te deze opzichte zegt de Heere Jezus, Matth. 13: *Omdat het u gegeven is de verborgenheden van het Koninkrijk der hemelen te weten, maar dien is het niet gegeven.*

En Paulus, Rom. 16: 25, 26, *Naar mijn Evangelie en de prediking van Jezus Christus, naar de openbaring der verborgenheid, die van de tijden der eeuwen verzwegen is geweest. Maar nu geopenbaard is, en door de profetische Schriften, naar het bevel des eeuwigen Gods, tot gehoorzaamheid des geloofs, onder al de Heidenen bekend is gemaakt.*

VI. Ofschoon een natuurlijk mens de verborgenheden uit het Woord Gods hoort en leest, zo verstaat hij ze toch niet, tenzij God dezelve door zijn Geest aan en ziel door een onmiddellijke verlichting bekendmaakt. De wijzen en verstandigen in natuurlijke zaken beelden zich grote dingen van de vlugheid van hun verstand in; zou iemand, denken ze, verborgenheden begrijpen, daar moesten zij bij zijn, zij zouden ze wel begrijpen, daar ze toch nevens geestelijke dingen zo blind zijn als mollen. De apostel zegt van hen, 1 Cor. 2:14, *De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden.*

De apostel Judas, niet de Iskarioth, zegt van de natuurlijke mensen, de Geest niet hebbende, kid. vers 10, *Dezen, hetgeen ze niet weten, dat lasteren zij. En hetgeen zij natuurlijk, als onredelijke dieren, weten in hetzelfde verderven zij zich.*

Omdat zij de geestelijke verborgenheden niet verstaan en maar van buiten aan op een natuurlijke wijze aanzien, zo verachten zij ze als inbeeldingen en niet-waardige dingen, en omdat hun rede niet doordringen kan tot de pit van die waarheden, zo verwerpen zij ze en sluiten zichzelf alzo buiten de hemel. Aan dit geestelijk licht hapert het de Piëtisten, zij hebben het natuurlijke licht van Gods hoogheid en des schepsels nietigheid, en dat des mensen zaligheid is in het aanschouwen van God, en door de Heilige Schrift wordt hun natuurlijk licht meerder opgehelderd. Deze de geestelijke verborgenheden niet kennende, houden zich op met het natuurlijk beschouwen, en beelden zich in, dat hun natuurlijke bevattingen wonder geestelijk zijn, en verre boven het Woord, en alle waarlijk verlichten heengaan, daar het maar enkele versieringen en inbeeldingen zijn, die hen van de zaligheid afhouden.

Een natuur lijk mens kan noch het woord, noch de hemelse verborgenheden verstaan.

VII. Niet alleen vervat de Heilige Schrift verborgenheden. Maar ook alle verborgenheden, die God wil, dat Zijn kinderen weten zullen, en die hun nodig zijn om hier geestelijk te leven, en hierna zalig te worden. Zodat het bedriegerijen zijn, of geestelijke zaken, of geestelijke oefeningen te leren, of te bedenken, die in het Woord Gods niet zijn bekendgemaakt, of niet zo zijn voorgeschreven. *Al ware het ook dat wij, of een engel uit de hemel u een Evangelie verkondigde, buiten hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt, zegt de apostel, Gal. 1: 8.* Daar ontbreekt niets aan het Woord, noch klein noch groot, noch laag noch hoog. *De wet des Heren is vol maakt, Ps. 19: 8, Die daarvan af- of toedoet, die zal geen deel hebben, aan alle beloften, die in het Woord staan. Maar alle de vloeken, die in het Woord aangekondigd worden, zullen op hem komen, Deut. 4: 2; Openb. 22: 18, 19.*

Schrikt en beeft dan, en houdt u stipt aan het Woord, en zoekt de geestelijke zin te verstaan en te doen. *Het Woord kan wijs maken tot zaligheid, en is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is; opdat de mens Gods volmaak t zij, tot alle goed werk volmaakt toegerust, 2 Tim. 3:15-17.*

Meer kan men niet begeren; die wat anders verzint, beschuldigt Gods Woord van gebrek; God eist niet anders; die iets anders eist, zoekt, doet, kan Gode niet behagen met zijn eigenwillige godsdienst. *Deze dingen zijn geschreven opdat u gelooft, dat Jezus is de Christus. de Zone Gods. En opdat gij, gelovende, het leven hebt in Zijn Naam.* Joh. 20: 31.

VIII. De Heilige Schrift is de enige regel van leer en leven; die Godzalig wil leven en zalig worden, moet verstand, wil, genegenheden, woorden, daden en gehelen godsdienst daarnaar besturen:

Jes. 8: 20. *Tot de wet en tot de getuigenis! zo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben.*

Ps. 119: 6, 9. *Dan zou ik niet beschaamd worden, wanneer ik merken zou op alle uw geboden. Waarmede zal de jongeling zijn pad zuiver houden? Als hij dat houdt naar uw Woord.*

t Petrus 4: 11. *Indien iemand spreekt, die spreke als de woorden Gods.*

Daarom wie u zijt, hebt u Godzaligheid en zaligheid lief, hebt u achting en ontzag voor God, zo hebt ook eerbied en hoogachting voor de geopenbaarde wil van God, ons tot zaligheid van de goedheid Gods geschonken.

Stelt u dit Woord voor als de enigen regel en doet als David, welke van zichzelf getuigt: Ps. 119: 30, Ik heb verkoren de weg der waarheid; uw rechten heb ik mij voorgesteld. vers 97. Hoe lief heb ik Uw wet! Zij is mijn betrachting de gansen dag. Vs. 111, Ik heb Uw getuigenissen genomen tot een eeuwige erve; want zij zijn mijns harten vrolijkheid. vers 112, Ik heb mijn hart geneigd om Uw inzettingen eeuwig te doen, ten einde toe.

Volgt dan het gebod Gods en der heiligen voorbeelden en u zult zeker wandelen. *Zo velen als er naar deze regel zullen wandelen, over dezelve zal zijn vrede en barmhartigheid,* Gal. 6:16.

IX. Indien het Woord u zo dierbaar, zo lief is, indien u dat stelt tot een regel van geloof en leven, zo zult u veilig zijn voor de verleiding der Piëtisten; zo u opgenomen en geslingerd wordt door hun (zo het schijnt) geestelijk spreken, en u keert u naar het Woord, u zult terstond zien dat het niet is naar het Woord, dat het Woord zo niet spreekt, en dat God zijn kinderen zo niet leidt, en het Woord zal u tot een schild zijn.

Als u hen ontmoet, onderzoekt ten eerste, wat kennis, wat achting, wat werk zij van het Woord maken, en u zult bevinden, dat sommigen het geheel verwerpen, dat daar laten, en u op uw onderzoek niet zullen antwoorden.

Anderen zullen het aanzien voor een A-B-boek, waaruit de kleinen en eerstbeginnenden nuttigheid trekken kunnen. Maar dat men boven het Woord moet opklimmen in hoger beschouwingen. Maar dat het Woord van God is ingegeven, en tot een eeuwigen en enigen regel is gesteld, zullen zij of neen toe zeggen, of zwijgen, wat u voor een ontkennen moogt opvatten.

Anderen, omdat zij de geestelijkheid van het Woord niet zien met hun natuurlijke ogen, zullen hetzelfde gering achten, en aanzien als een dode letter, waarin noch geest noch leven is, en dat ze nooit geestelijk zullen worden, die zich daaraan houden.

Anderen zullen het gebruiken in hun spreken, en zulke Schriftuurplaatsen noemen, die van licht, van beschouwen en geestelijkheid spreken, opdat zij niet zouden schijnen het te verwerpen, en opdat zij u van hen niet zouden afschrikken. Maar onderzoekt hen nader, of zij het Woord, geheel van God ingegeven, geloven, en als de enigen regel van geloof en leven, erkennen, en u zult bevinden, dat het er hapert. En onderzoekt nader, als zij de Heilige Schrift gebruiken, of zij de rechte zin in zijn waar-

heid en geestelijkheid zullen verstaan, en u zult ze geestelijke blinden bevinden, en een blijk daarvan zal zijn, dat zij dienaangaande niet onderzocht willen zijn, of zij moeten zien, dat ze een kleinwetende voorhebben, dien ze ras zand in de ogen kunnen werpen.

Hieruit hebt u reden genoeg om hen te verwerpen, en al hun doen maar voor natuurlijk, gelijk het waarlijk is, aan te zien, denkende aan de plaats, Jer. 8:9, *Zij hebben des Heren Woord verworpen, wat wijsheid zouden zij dan hebben?* Maar hebt u zulk een achting en liefde voor het Woord des levenden Gods niet, als boven is gezegd, zo zijn voor u alle waarschuwingen vergeefs, u ligt open voor alle verleidingen, die onder een schijn van geestelijkheid voorkomen, en om door allen wind der leer ~gevoerd te worden, voor u is geen raad, en hoe zult u zalig worden? Wilt u dwalen, verwerpt u alle waarschuwing, zo gaat heen, en weet, dat u gewaarschuwd bent.

STELLING 4.

De Wedergeboorte is het beginsel des geestelijken levens, en van alle geestelijke gedachten en daden.

1. Alles werkt overeenkomstig zijn beginsel, naar zijn aard. Zo werkt ook de mens naar zijn inwendig beginsel, 't zij hij in de natuur is, of door de Heilige Geest leeft. Een natuurlijke werkt op een natuurlijke wijze nevens natuurlijke en geestelijke dingen, en een geestelijke geestelijk nevens beide; dit onderscheid is door een natuurlijk mens niet te begrijpen, omdat hij het geestelijke niet verstaat. Dat de zaak zo is, leert de Heilige Schrift: Luk. 6:45. *De goede mens brengt het goede voort uit de goeden schat zijns harten. En de kwade mens brengt het kwade voort uit de kwaden schat zijns harten.*

Een natuurlijke en een geestelijke werkt ieder uit zijn beginsel. Rom. 8: 5. *Die naar het vlees zijn, bedenken dat des vleses is. Maar die naar de geest zijn, bedenken dat des Geestes is.*

II. Men moet niet menen, dat alle natuurlijke mensen in allerlei godloosheden uitspatten; nee, zij leven wel ten opzichte van het uiterlijke onberispelijk, zij letten sommigen op hun hart, zij examineren zich des avonds, hoe ze die dag doorgebracht hebben, wat zonden zij gedaan, wat deugden nagelaten, wat deugden gedaan; zij stellen zich God voor ogen, en letten op de Geest, op de bewegingen des Geestes, dien zij achten hen zo te handelen, als zij Hem handelen; zij weten dat al hun geluk en zaligheid is in de gemeenschap met God, en begeven zich wel tot gedurige beschouwingen van God.

Dit getuigen de schriften der heidenen overvloedig, en met zulke uitdrukkingen, die bekwaam zijn om een ziel te verrukken, en tot God en Godzaligheid op te wekken; nochtans is het altemaal natuurlijk werk, dat Gode niet kan behagen, en een waren Godzalige niet vergenoegen kan, en dat de werker niet kan zalig maken. Al schijnt het geestelijk, het is nochtans de naam van geestelijk niet waardig, en het is enkele duisterheid en vuiligheid, als het door een geestelijke bij het geestelijk beschouwen van God, en het ware leven in God vergeleken wordt.

Zegt u, wat scheelt er aan? Ik zou denken, dat ik al hemels leefde, als ik zo in de beschouwing van God bezig was, op mijn hart lettende, mij zo dagelijks examineerde, en zo toenam in deugdzaamheid? Wat zou daaraan ontbreken?

Geest, leven, alles.

Ook natuurlijke mensen kunnen godsdienstig zijn: Hand. 17: 22, 23. *Dat u alleszins gelijk als godsdienstig zijt ... Dezen dan, dien gij niet kennende dient.*

Kunnen heidenen, die het Woord Gods niet hebben, zo godsdienstig zijn, veel meer de onbekeerden, die door het Woord uitwendig verlicht zijn. Zodat men niet direct het voor geestelijk moet opnemen, wat geestelijk schijnt, want daar is een natuurlijke en een geestelijke godsdienstigheid.

Uit iemands spreken kan men zijn geestelijkheid niet besluiten.

III. Alle mensen, zoals ze geboren worden, en in dien staat opwassen, zijn ten opzichte van het geestelijke, dood en blind, en zo zijn ze dan alle hun daden: Ef. 2: 12. *Dat gij in dien tijd waart zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, en vreemdelingen van de verbonden der belofte, geen hoop hebbende, en zonder God in de wereld.*

Dat is de staat van een mens voor zijn wedergeboorte, ook op zijn beste. Ziet ook,

Ef. 2: 1.... *daar gij dood waart door de misdaden en de zonden.*

Ef. 4: 2. *Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hen is.*

Deze onwetendheid, ook zelfs in de uiterlijk verlichten, is zo groot, schoon zij zich inbeelden, dat ze groter licht hebben dan de ware bekeerden, dat ze geen recht begrip kunnen hebben van de geestelijke zaken, en die in haar natuur niet kunnen beschouwen: 1 Cor. 3: 14. *Maar de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden.*

Zodat men uit des mensen spreken van horen en uit zijn uiterlijk gedrag niet kan besluiten, dat bij Geest en leven heeft. Uit zijn eigen daden kan men zijn staat niet besluiten, maar uit zijn wedergeboren natuur, uit zijn staat moet men oordelen van zijn daden; diezelfde woorden, diezelfde daden, die een bekeerde spreekt en doet, die kan een onbekeerde ook spreken en doen, maar in de een is het Geest, en komt uit een levend beginsel voort, en in de anderen uit een natuurlijk beginsel. Zij verschillen als dromen en verbeeldingen en waarheid, als schilderijen en levende personen.

IV. Zal dan de mens, die dood en blind is, en zulke bewegingen en daden, als gezegd is, uit dat beginsel voortbrengt, zal die in gestalte en daden ziende, levend, geestelijk worden, zo moet hij wedergeboren worden. Het Is een volstreckte waarheid, die geen uitzondering lijdt. *Tenzij iemand wederom geboren worde, hij kan het koninkrijk Gods niet zien, Joh. 3: 3. En vers 5, Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan in het koninkrijk Gods niet ingaan.*

Dit is zo algemeen, dat er niet één mens in de hemel komt, die niet eerst veranderd en wedergeboren wordt, niet één voorbeeld is er van het tegendeel: Ezech. 18: 31, *Maakt u een nieuw hart en een nieuwen geest, want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls!* Die deze waarheid zich niet diep in het hart indrukt, en naar de wedergeboorte tracht, hij zal niet zalig worden. Die dit woord Gods verwerpt, die zal van God verworpen worden, wij verwerpen hem na de eerste of tweede vermaning, en houden hem als een heiden.

V. Maar hier komt het op aan, wat de wedergeboorte is, en wat verandering zij in de mens teweegbrengt: al wat de bekeerden laten en doen, dat kunnen ook de onbekeerden laten en doen; ja, een Abimelech staat wel daar een David valt. Vele heidenen zijn zo uitnemend geweest in het overwinnen van hun verdorvenheden en deugdzaamheden, dat zij vele waarlijk wedergeborenen beschamen: hij staat verbaasd, die Cicero, Seneca, Markus Antonius, Epictetus en andere heidense schriften leest.

Ook bestaat de wedergeboorte niet in zichzelf te verliezen, zijn welvaart en zaligheid,

zijn blijdschap en vermaak niet te beogen of te zoeken. Maar zichzelf kwijt te worden in de beschouwing van God. Ze bestaat niet in dat bespiegelen, beschouwen van God, in dat in God verzinken en verdrinken, in dat gedurig God te vertegenwoordigen; want ook dat alles kan natuurlijk werk zijn, de Heidenen en de afgodische Papisten, en andere dwaalgeesten doen dat ook wel.

Zij bestaat niet in de aanwas van het natuurlijk licht en deugdzaamheid, en dat de mens dan wedergeboren zou zijn, als het licht meerder is dan de duisternis, en als de deugdzaamheid meerder is dan de zonde; want

(a) de wasdom blijft van dezelfde natuur van welke het beginsel is; het beginsel van licht en deugdzaamheid is natuurlijk, zo ook het toenemen in dezelve, hoe hoog het ook komt.

(b) De natuurlijke mensen, hoe verlicht, hoe deugdzaam, hoe vernietigd, hoe opgevijseld in de beschouwing van God, zijn en blijven dwazen, Rom. 1:22. Zonder God en hope, Ef. 2:12. Blinden, Ef. 4: 18; 1 Cor. 2: 14. Dus bestaat de wedergeboorte niet in het toenemen in de gezegde zaken.

(c) Dan had de mens niet van node wedergeboren te worden, dat hij toch nodig heeft; want wasdom is geen ontvangen van een beginsel des levens, dat er te voren niet was, maar een voortgaan in dat beginsel, dat er is. Maar de wedergeboorte is een voortbrenging van een beginsel des levens, dat er te voren niet was, en alzo een overbrenging van de een soort, dood, tot een andere soort, leven,

(d) De wedergeboorte komt van de Heilige Geest door middel van het Evangelie, doet God zien in het aangezicht van Jezus Christus, brengt voort een geestelijk leven door de vereniging met Christus, en leidt tot zaligheid; geen van alle deze dingen heeft het natuurlijk licht en deugdzaamheid, zo zijn ze dan in de gehele natuur verscheiden.

De wedergeboorte

VI. De wedergeboorte is een gehele verandering van de mens, inwendig en uitwendig, van dood tot leven, van natuurlijk geestelijk, van aards hemels, van zichzelf en alle schepselen tot Christus, en door Hem tot God, van de Heiligen Geest gewrocht door het Woord. De wedergeboorte begint van het hart, van de innigste gestalte der ziel:

Ezech. 36: 26. *Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwen geest geven in het binnenste van u. En Ik zal dat stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vlezend hart geven.*

Het hart vervat verstand, wil, genegenheden.

(a) Het verstand, dat te voren duisternis was, wordt verlicht, krijgt verlichte ogen, Ef. 1:18. Ziet dit, 2 Cor. 4: 6. *God, die gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is Degene, die in onze harten geschreven heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.*

De verlichte ziet nu andere dingen dan te voren, en ziet de geziene zaken nu anders; wat te voren schoon was in zijn ogen, is nu vuil; dat te voren licht scheen, is nu enkel duisternis; nu ziet de verlichte dat God nu niet te beschouwen is, dan hoe Hij Zich in Christus, in het werk der verlossing openbaart, en dat in dit beschouwen de mens geheiligd, verblijd en gezaligd wordt.

(b) De wil, die te voren het blind verstand volgende, het hatelijke, onder bevatting van beminnelijk, beminde, die haat nu dat hij te voren beminde, en bemint nu, dat hij te voren haatte. Al zijn lust is nu tot God; niet zonder, maar in Christus; zijn liefde is nu tot des Heren wil, zoals Hij Hem in Zijn Woord voorstelt: Ps. 116: 2.... *Ik zal U hartelijk liefhebben.* Ps. 119: 97. Hoe lief heb ik uw wet!

(c) De genegenheden gaan uit tot andere zaken en op, een geheel andere manier.

Dewijl de gestalte des harten nu geestelijk is, zo zijn ook de neigingen en begeerten geestelijk, om met geestelijke zaken vervuld en verzadigd te worden. Rom. 12: 2 ... *wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds.*

VII. Het hart zo veranderd zijnde, zo zijn ook alle de uitwerkingen des harten veranderd. De wedergeboren ziel verfoeit alles, wat uit het hart, nu veranderd, niet voortkomt; zij haat en vliedt de zonde hartelijk, zij zoekt God hartelijk, zij bedroeft zich over het gemis van God hartelijk, zij vermaakt zich hartelijk in God, zij dient God hartelijk; het is alles van hart. *Doende de wille Gods van harte*, Ef. 6:6. Ik zal U hartelijk liefhebben, Ps. 18: 2.

Dit veranderd hart geeft andere gedachten op, geeft heilige oogmerken in al het doen. Doet zonde en wereld vlieden, deugden oefenen. Doet trachten om Christus in alles gelijkvormig te zijn, en dat het leven van Jezus in onze sterfelijke lichamen openbaar worde. In één woord, een wedergeborene is een geheel ander mens: 2 Cor. 5: 17.... *indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden.*

Maar de wedergeboorte gaat doorgaans zo gemakkelijk niet toe; daar zijn vele angsten, droefheden, worstelingen om met God verzoend te worden, om in Christus, als zijn rantsoen en gerechtigheid te geloven, om een nieuw hart en een nieuw leven te bekomen. En daar de wedergeboorte hier altijd onvolmaakt zal blijven, zo zal ook de strijd tussen vlees en geest niet ophouden, volgens het getuigenis van de apostel:

Gal. 5: 17. *Het vlees begeert tegen de Geest, en de Geest tegen het vlees; en deze staan tegen elkander, alzo dat gij niet doet, hetgeen u wilt.*

VIII. Als iemand in overtuiging komt, en begeerte tot God krijgt, zo is hij in gevaar om ten eerste naar hoge dingen te trachten, en dewijl de natuurlijke godsdienst gemakkelijker is, omdat die de medestemming van de natuur heeft, daar de ware wedergeboorte de natuur tegen heeft, zo wordt hij zeer licht afgetrokken tot de Piëtisterij, die niet anders is dan een natuurlijke godsdienst, en is alzo in gevaar, om natuurlijk te blijven en verloren te gaan.

Daarom, als u behouden wilt worden, tracht naar uw wedergeboorte, zoals wij ze in het kort hebben voorgesteld. Ziet op uw zondigen en verdoemelijke staat, ziet op de gelukzaligen staat der wedergeborenen; aanmerkt uw onmacht; houdt het oog op Christus; het Woord Gods zij het voorwerp van uw overdenking, en houdt u bij de waarlijk Godzaligen, opdat de Heilige Geest u door die middelen bekere. En komt er verandering, houdt u laag, en wast in dien eigen weg op, dat zal u zeker en vast doen wandelen, en u zult voor de afleiding van de Piëtisten veilig zijn.

Gods kinderen verstrikt

IX. Wanneer u bij die mensen komt (maar ik raad hen te vlieden en u bij de kerk, en de Godzaligen in de kerk te houden) vergaapt u niet aan de hoog opgevijzelde zaken, die een grote schijn van geestelijkheid hebben, en daarom zeer aantrekkelijk zijn voor de eerstbeginnende Christenen. Maar doet hen spreken van de wedergeboorte, en u zult ze daaromtrent onkundig vinden, of geheel dwalende, en zo hebt u genoeg om te zien, dat al hun werk natuurlijke, en alzo van de ware heiligheid en gemeenschap met God, en alzo van de zaligheid afleidt. En is er iemand onder hen, die waarlijk het beginsel der wedergeboorte is deelachtig geweest, eer hij tot hen kwam, en zo daarvan recht kan spreken, zo laat u met die, welke verleid is, niet verleiden. Het beginsel van die is wel recht, en hij zal behouden worden, maar het hooi, stro en stoppelen, dat hij daarop gebouwd heeft, zal verbranden; de wedergeboorte is onvolmaakt, daarom moet

men al niet navolgen, wat zij doen; zij zondigen ook wel; zij, een geestelijk beginsel bezittende, kunnen hun natuur, die nog in hen is, wel enigszins opvolgen, en zo ook de natuurlijke verloochening van zichzelf en de natuurlijke beschouwing van God; dit zal hun een klein Christentje doen blijven zonder waren wasdom. Daarom zie toe!

STELLING 5.

De natuurlijke mens is aan alle kanten gruwelijk.

I. Zo na als Adam vóór de val met Gods heilige natuur overeenkwam, en zo nauw hij in de vereniging met God leefde, zo integendeel is de mens na de val der natuur Gods, en zo verre is hij van God afgescheiden, en vervreemd van het leven Gods door de onwetendheid, die in hem is, en door de volharding zijns harten. God is Licht, hij duisternis. God is heilig, hij niet dan zonde van buiten en van binnen; zijn hart is een poel van allerlei hatelijke gedrochten, van allerlei ijdele onreine hoogmoedige, hatende en nijldige gedachten.

Zo iemand zijn hart bij een hemels licht kon zien, het zou hem zelfs tot een afgrijzen zijn; want alle vuile en stinkende woorden komen uit dat boze hart voort. De besten hebben een reuk en smaak van het vat, daar het uit komt; ten enenmale is hij verdraaid in al zijn daden, zo recht van Gods wet af, zo rechtdraads tegen dezelve, als het kan, en in doen en laten, en in manier, en einde en beoging; of de een zich wat meer inhoudt dan de ander, uitwendig op een natuurlijke wijze iets doet, dat recht schijnt, zo is het toch alles in zich zelf een walgelijke vuilheid, en is als de mens beschreven wordt, Rom. 3: 11-19. Alles roept: weg met zulk een gedrocht! Hieruit kan een iegelijk wel zien, dat een mens in de natuur zijnde, niet kan leven in de gemeenschap met de heiligen God en in een vermakelijk aanschouwen van Hem.

II. Ja, wat meer is. omdat de mens zo gruwelijk is van binnen en van buiten, zo is God tegen hem; tegen hem is Gods heiligheid, om de venijnige pad weg te stoten, Gods hoogheid om hem te vertreden, Gods liefde om hem te haten, Gods goedheid om hem te verderven, Gods rechtvaardigheid om hem te verdoemen, Gods almachtigheid om dat gedrocht te verpletteren, Gods hart, Gods aangezicht, Gods hand, ja alles, wat God is, is tegen hem. En omdat zijn ziel niet sterven kan, en zijn lichaam na de dood wederom zal opgewekt worden, zal hij voor eeuwig zijn onder de onverdraaglijke toorn Gods.

O, hoe vreselijk zal het zijn, te vallen in de handen des levenden Gods! En omdat God tegen hem is, zo is ook alles, wat in hemel en aarde is, tegen hem; de engelen zijn tegen hem, zon, maan, sterren, stormwinden, water, vuur, mensen, beesten; alles, alles is tegen hem; nergens heeft hij verschuiling, nergens hulp of toevlucht. Wat dunkt u, zal zulk een pad zich verstouten in de hemel te komen, en bij de troon op te kruipen, om gemeenschap met God te hebben, en zich' te vermaken in de beschouwing van God? Zal de zondaar bij God verkeren, zal God lust aan hem hebben, zal God Zich aan hem openbaren?

III. Het ligt zo bij de mens, dat God telkens even genadig is, en even goed, dat de mens altijd wel tot God komen mag, en komen kan, zo dikwijls als het hem lust, en dat hij zich altijd kan bezig houden in de geestelijke overdenkingen en beschouwingen van God, als hij zich maar van de zonde en wereld afkeert, en in eenvoudigheid en oprechtheid tot God keert, en deugdzaam wil leven. Men weet niet van verzoenden of onverzoende staat, men kent de scheiding niet tussen God en de mens, men weet niet, dat God, de Rechter van hemel en aarde, de zonde niet kan vergeven, zonder dat de

schuld betaald en de straf gedragen werd, en dat er zonder dat, geen weg noch toenadering tot God is; dezer doen is maar een verbeelding, maar natuurlijk werk, en noch de inbeelder, noch zijn werk kan God behagen. En of die weg hem dunkt recht te zijn, het zijn toch wegen des doods, en die eindigen in het eeuwig verderf.

IV. Zal iemand tot God naderen, daar is een volstreckte noodzakelijkheid, dat aan de rechtvaardigheid Gods voldaan worde door het dragen van de straf, welke de zondaar waardig was, en door Volkomen heiligheid, zodat hij bestaan kan in het rechtvaardig oordeel Gods, en daar kan gerechtvaardigd worden; want Gods oordeel is naar waarheid. De Rechter der ganse aarde zou die niet recht doen? Hij houdt de schuldige geenszins onschuldig. De Heere is een wreker aan zijn wederpartijders, en Hij behoudt de toorn zijn vijanden.

Hij had bedreigd: Ten dage als u daarvan eet, zult u de dood sterven. De vaste wet Gods is: Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen. Die onder de wet zijn, zijn onder de vloek. Verbolgenheid en toorn, verdrukking en benauwdheid over alle ziel des mensen, die het kwade werkt, daarom zal ten jongsten dage gezegd worden tot die aan de linkerhand: Gaat weg van Mij, u vervloekten, in het eeuwige vuur!

Drukt dit op uw hart, en ziet uw vorige dwaasheid van zonder verzoening tot God te durven naderen, of liever zich inbeeldt te naderen; tracht eerst naar verzoening met God, die zo tegen u is, als § 3 gezegd is; zo niet, alle uw geestelijkheid, alle uw overpeinzingen; vernietigingen, beschouwingen zijn ijdel, en zullen u van de hel niet redden.

Door de Borg Jezus Christus.

V. Maar hoe zult u verzoend worden? U zult hier niet toegeraken door een ingebeeelde genade Gods, gelijk nu is getoond, niet door bidden en smeken, niet door lijden, bekeren, door het kwade te laten, en het goede te doen. Maar het moet geschieden door een Borg, die de straf uwer zonden volkomen drage, en in uw plaats de wet volbrengt, en u alzo met God verzoenen, en rechtvaardig voor God stel.

1e. Alle schepselen zwijgen hier, bij niemand is hulp. Maar God zelf heeft een Borg in de wereld gezonden, namelijk, de Heere Jezus Christus, waarachtig God en mens, die de zonden van de uitverkorenen van hen op Zich overgenomen heeft, en de straf volkomen heeft gedragen, en Zich gesteld onder de wet, en heeft hen, in de natuur vijanden Gods zijnde, met God verzoend, en tot God gebracht, vrede en alle zaligheid verworven. De zaligheid is in geen anderen. Maar Hij is de weg, de waarheid en het - leven, niemand komt tot de Vader dan door Hem; het heeft Gode behaagd, dat in Hem alle volheid wonen zou; Hij kan volkomen zaligmaken allen, die door Hem tot God gaan. Dit is de weg.

VI. Maar hoe zal men deze Zaligmaker bekomen? Wat raad is hiertoe? Dat was voor de mens onmogelijk, hij kon niet tot kennis van deze Zaligmaker komen. En als hij Hem al kende, wat grond had hij om te denken, dat Hij zijn Zaligmaker wilde zijn, en wat had hij, en wat kon hij om Hem te bewegen, dat Hij het wilde zijn?

Maar zie de wonderbare goedheid Gods; God biedt dien Zaligmaker aan: *Al die wil, mag komen, en neme Hem aan, en belooft, dat die komt, niet uitgeworpen zal worden, en dat met vele lieflijkheid en allerlei beweegreden, en dat alles om niet, alles zonder iets van de verdoemeling te eisen, als een voorwaarde, waarop deze Middelaar aangeboden wordt.*

Dit is de grond, waarop iemand vrijmoedig tot Christus komen mag. Maar velen kennen Hem niet, en wenden geen naarstigheit aan om Hem te kennen, en of zij Hem al kenden, zij hebben geen lust aan Hem noch aan zijn goederen, zij kiezen het aardse, en hun begeerlijkheden boven dit; anderen zijn wel bewogen, en hebben wel begeerten, maar weten geen raad om Jezus te bekomen, zij bidden en zoeken, alsof zij daardoor Jezus bewegen zouden, en zij willen wat medebrengen, namelijk, een verbrijzeld hart, een heilig hart, een heftig begerig hart; dus blijven ze altijd in dezelfde onrust en onzekerheid; zij moesten beginnen met deze aanbieding van de waarachtige, onveranderlijke en goede God.

Maar de zwaarigheid, die velen maken, is: ik weet niet of God mij Jezus aanbiedt. Zijt u niet een mens, hoort u de stem Gods in zijn Woord niet, zegt God niet: die wil die kome, is het niet-geloven niet een verstoting van de Heere Jezus, een versmading van zijn vriendelijke nodiging, is het niet God als een leugenaar achten, is het geen zonde, zullen de ongelovigen geen zwaarder oordeel hebben? Zo wordt het u dan aangeboden.

VII. Zal iemand nu deel krijgen aan deze Zaligmaker, dan moet hij op deze aanbieding aangaan, tot Christus gaan, Hem aannemen, en zichzelf geheel en al aan Hem toevertrouwen; dit geloven is niet de oorzaak van deel aan Jezus te krijgen, maar alleen het middel. En daarom: of het zwak of sterk is, of het helder of duister toegaat, of het gemakkelijk gaat of met veel strijd, dat doet niets tot de zaak zelf, als het maar in waarheid met het hart geschiedt.

Dit is wel kort gezegd, maar zo ras niet gedaan. Als God iemand wil overbrengen, zo overtuigt Hij hem eerst van de zonde, van gemis van God, van toorn Gods, van verdoemelijk- held dit raakt smartelijk, hij is zijn staat moede, hij wilde dat hij er uit was, hij kan het in dien zondigen staat niet langer harden, hij moet heilig zijn, God in liefde gehoorzamen, in ootmoedigheid en vreze dienen, hij weet er gene raad toe, hij ziet om naar hulp, maar hij vindt ze niet, de benauwdheden des harten strekken zich wijd uit, in de een meer, in de anderen minder, in de een langer in de anderen korter; Gods rechtvaardigheid drukt hen, hun zondigheid en nietigheid maken hen moedeloos, dat God naar zulke mensen zou omzien.

God openbaart hun de Borg en Middelaar Jezus Christus in zijn lijden en sterven, enz. Toont hun de aanbieding, de roeping, de vriendelijke nodiging; zij kiezen dien weg met hun ganse hart, door Hem wilden ze tot verzoening met God komen, in Hem willen ze voor het oordeel Gods komen, daar zouden ze het wel onbevreesd op durven laten aankomen, wilde hij hen maar aannemen, en hun Jezus zijn.

Zij beuren zich op door de aanbieding, zij wenden zich naar Hem toe, zij zien uit, zij reikhalzen, zij verlangen, zij komen met de Heere Jezus in gesprek en onderhandeling, zij bidden, zij schreien, zij worstelen, zij krijgen meerdere vrijmoedigheid, en nemen Hem aan, en geven zich geheel aan Hem over; zijn aanbieding en goedheid en getrouwheid is het steunsel van hun ziel, in zich gans op Hem te verlaten, en hun ziel Hem toe te vertrouwen tot rechtvaardigmaking, heiligmaking, bewaring en heerlijkmaking; dus wordt de Heere Jezus de hunne, en zij Zijne.

Wat zij soms met verzekering gevoelen, soms met wederkering op zichzelf geloven, soms in stilheid hopen, soms is het ras wederom verward, duister en twijfelachtig, en men doet hetzelfde werk wederom van voren aan, en velen blijven wel al hun leven in die worstelingen, en. Zijn dan hoog, dan laag. Maar anderen komen door vele worstelingen tot een verzekerde staat, en werken als kinderen Gods.

Geloofsoefeningen en beproevingen

VIII. Met eens of meermalen geloofd te hebben, laat men het daarbij niet blijven, als een zaak, die nu gedaan is. Maar men oefent het geloof zolang men leeft, zo die, welke telkens wederom aan hun staat twijfelen, om wederom tot verzekering te komen, als die, welke nu in een verzekerde staat bevestigd zijn; niet om hun staat als opnieuw te bevestigen, maar om in de gemeenschap met Jezus te leven, wat niet geschieden kan dan door de oefening des geloofs; ook komen zij in velerlei ongelegenheden, in welke zij het geloof van node hebben tot hun ondersteuning. En uit welke zij niet, dan door het oefenen van het geloof, gered kunnen worden, en de zwaarigheden te boven komen.

IX. Zij zijn nog niet volmaakt, maar struikelen en vallen nog menigmaal in zonden, en de ziel wordt niet alleen gekwetst en onrustig door uiterlijke zonden, maar ook door inwendige bewegingen, die de kleinen nog niet zien; want hoe meer het licht toeneemt, hoe beter de vezeltjes gezien worden; de verdorven gestalten des harten, de hunkeringen der natuur, de begeerlijkheden des vleses, de ijdele gedachten, of zij wel daardoor niet geslingerd worden nevens hun staat, hoewel dat de sterkeren nog wel gebeurt; zij worden nochtans daardoor gewond, het smart hun, zij schamen en verfoeien zich, de vrede is gestoord; daarom lopen ze telkens wederom tot de fontein, en wassen zich af in het bloed van Christus door het geloof, totdat ze gerechtvaardigd zijnde door het geloof, wederom de vrede bekomen, en met vrijmoedigheid wederom toenaderen, en roepen: *Abba, o Vader!*

X. God beproeft hen wel door verberging van zijn aangezicht, dat hun leven is te aanschouwen; zij worden duister en dodig, de vijanden bespringen hen aan alle kanten; hierdoor worden ze zeer geschud, hun hart is ver van de vrede verstoten; hier is het oefenen van het geloof van node, zij nemen toevlucht tot hun Jezus, hier schuilen ze, hier houden ze zich vast; op Zijn onveranderlijke trouw steunen ze, zij nemen de schild des geloofs aan om alle vurige pijlen des bozen daarmede uit te blussen; dus worden ze wel herwaarts en derwaarts geslingerd, maar zij houden zich vast aan Jezus, hun hope, hulp en troost, en niet ziende, zo geloven ze, dat God evenwel hun God is en blijven zal door de eeuwige verzoening, die Hij teweeggebracht heeft. Gelijk een schip met goede ankers en touwen voorzien, en goeden ankergrond hebbende, in een storm wel geslingerd wordt door de baren, maar nochtans op zijn plaats blijft, zo is de Heere Jezus in alle beroeringen hun anker, en zij staan door het geloof de stormen uit, totdat hun duisternissen opklaren, en zij in een zoete stilte wederom verkwikt worden.

XI. En of hen al geen buitengewone gevallen ontmoeten, die het geloof bestormen, zo woont Christus nochtans door het geloof in hun hart, en zij oefenen dat geloof om gedurig in de gemeenschap met Hem te leven; dan leunt de ziel lieflijk op Jezus, zij vertelt Hem haar genoegen en vermaak, dat zij in Hem heeft, dat ze Hem alles toevertrouwt, dat ze zonder bekommering, zonder vrees is, omdat Hij haar Jezus en zij zijn eigendom is, dat zij het voorwerp is van zijn liefde, van zijn trouw, dat hij haar geleiden zal door zijn raad, en tot Hem in heerlijkheid zal opnemen; dus schuilt ze bij Hem, en vernacht in zijn schaduw, al smaakt ze de zoetheit van zijn gemeenschap niet altijd. Zij gelooft evenwel haar eigendom aan Hem, en hangt van Hem af in een verzekerd vertrouwen.

XII. Altijd gaat een gelovige ziel door haar Jezus tot de Vader. Zij kan niet onmiddellijk met God verkeren, en zich bezighouden met het beschouwen van God als het al, en zich zelf als niet; dat is haar te verre en te vreemd. Niet dat ze altijd die uitdrukkelijke daden van geloof in Hem aan te nemen tot haar verzoening, met God oefent, maar zij nadert tot God in een gelovige hebbelijkheid, telkens komt Christus er tussenbeide in, zij beschouwen God in het aangezicht van Jezus Christus.

XIII. Al wat een gelovige doet, het geloof is het begin, het geloof is de ziel van hun werk, het geloof dringt door alles heen. Door het geloof grijpen ze zijn sterkte aan, en werken daardoor als hun kracht; door het geloof overwinnen ze de wereld, het geloof verenigt hen met de volheid van Christus, en doet hun deel en eigendom hebben aan al Zijn goederen; daardoor dragen ze de armoede en tegenspoeden in de wereld gemakkelijk en daardoor is al het mooi van de wereld hun lelijk; daardoor lachen ze met al de wrede gezichten en dreigingen van de wereldse mensen; door het geloof weerstaan ze de duivel, dewijl het hen verenigt met Hem, die de duivel de kop heeft vermorzeld; door het geloof wordt hun hart gereinigd; want zij worden daardoor met hun Jezus verenigd in de liefde; de liefde verenigt hun wil met Zijn wil, en heeft geen andere lust dan Zijn welbehagen te doen, en Hem welbehaaglijk te zijn, en heilig te zijn, gelijk Hij heilig is.

XIV. Hieruit ziet u, dat een Christen gedurig in alles het geloof oefent. Zijt u nog niet op deze weg, u zijt nog geen Christen, u zijt ellendig; bidt om het geloof, want het is een gave Gods, en gebruikt de middelen, waardoor God het geloof werkt, namelijk, het lezen en horen van het Woord, en de omgang met de gelovigen. De Heere zie u aan in zijn barmhartigheid.

Bent u op deze weg, oefent u het geloof, gelijk hier vertoond is, ziet toe, dat u in dienzelfden weg voortgaat, verlaat dien niet tot de einde toe, en hij zal u veilig brengen tot het einde des geloofs, de zaligheid uwer ziel, en u zult bevrijd zijn voor de afdwalingen der Labbadisten, Piëtisten, en allerlei dwaalgeesten in de praktijk.

Daar zijn mensen, die in overtuiging zijn, en veel gezocht hebben om te geloven, maar zijn er niet gekomen; deze bij een dwalend gezelschap komende, worden in een ogenblik vrij van al die talmerijen, gelijk zij het dan noemen, en ten opzichte van hen ook zo wel noemen mogen; in een ogenblik geloven ze, en zijn sterk in het geloof, zo zij menen. Maar inderdaad is het een afgaan en verlaten van de weg des geloofs, en over te gaan tot een natuurlijken godsdienst. Wacht u voor zulken.

Anderen verbeelden zich, hoe het geloof werkt, keuren dat goed, en zien de gelukzaligen staat van een gelovige, en beelden zich daardoor in, dat zij gelovig zijn.

Daar zijn ook zulken, die eens Jezus tot hun Zaligmaker hebben aangenomen, dat is dan een gedaan werk, dan zal men maar tot de volmaaktheid voortgaan, en tot hogex dingen opklimmen. Arme mensen! alsof men anders kon opwassen, dan in Christus, alsof men anders kon leven dan door het geloof, en de gedurige dadelijke beschouwing van, en vereniging met Christus; alsof men vruchten kon dragen zonder gedurig sap en voedsel uit Christus te trekken. Die zo handelt, of nog vreemder, die zij overtuigd van zijn dwalingen, en kere zich tot Christus, om gedurig Hem door het geloof te gebruiken tot rechtvaardigmaking en heiligmaking, opdat hij zalig worde.

En zo u zodanigen ziet, die zo dwaas handelen, erbarmt u over hen, brengt ze terecht, zo u kunt, en willen ze naar u niet horen, verlaat hen, en vermengt u met hen niet. En is iemand oprecht in de oefening des geloofs, maar nog klein in genade, die neme het gezegde tot een baken, en vliede allen, die deze weg des geloofs, niet inslaan, en onder een grote schijn van geestelijkheid Jezus mislopen.

STELLING 6.

Al 's mensen zaligheid hier en hierna bestaat in de gemeenschap met, en beschouwing van God.

I. God heeft de mens niet alleen redelijk geschapen, maar ook God erkennende. Die bekwaamheid bezielde God in de beginne met zijn beeld, dat is, met zuiver hemels licht, gerechtigheid en heiligheid, waardoor de mens bekwaam was, God te beschouwen, en in de gemeenschap met Hem te leven, en waardoor de mens in staat was, dat God Zich nader aan hem openbaarde.

II. Maar na de val heeft God Zich van de mens onttrokken, verborg van hem zijn heerlijke, verblijdende en verzadigende volmaaktheden, en weigerde de mens de gemeenschap en vereniging met Hem; ja de mens is een voorwerp van zijn rechtvaardigen toorn. En de mens, zo van God afgescheiden, leeft in een afkeer van God, en het bedenken des vleses is vijandschap tegen God, en al de voortreffelijke mogendheden der ziel, verstand, wil, genegenheden, en alles wat in hem is, zijn gans hatelijk verdraaid, en dat van God, ja tegen God, naar het zichtbare, om daarmede zijn holle en ledige ziel te verzadigen; zodat de mens in de Schrift genoemd wordt *atheos*, zonder God, verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hen is, door de verharding des harten, Ef. 4:18.

III. Maar God heeft door zijn oneindige goedheid Zich ontfermd over een klein gedeelte van het menselijk geslacht, heeft hun zijn Zoon Jezus Christus tot een Borg gegeven, die heeft door zijn lijden en sterven hen met God verzoend, en heeft door het bloed Zijns kruises vrede gemaakt. Hij, rechtvaardige, heeft voor de onrechtvaardigen geleden, opdat Hij hen tot God zou brengen. Deze wederbaart Hij, geeft hun het geloof, en door het geloof de toeleiding door Christus tot de genade; deze hebben vrijmoedigheid om in te gaan in het Heiligdom door het bloed van Jezus.

IV. Dit is bijzonder op te merken, dat God Zich openbaart aan zijn verzoende en nu gelovende kinderen, en niet aan de wereld, dat is, onbekeerde en natuurlijke mensen. Ik zeg, God openbaart Zich aan zijn verzoenden en nu dadelijk gelovenden en geeft hun vereniging met God in de liefde: Ps. 25:14. *De verborgenheid des Heren is voor degeen, die Hem vrezen.* Joh. 6: 46. *Niet dat iemand de Vader gezien heeft, dan die van God is; deze heeft de Vader gezien.* Matth. 11: 27 ... *niemand kent de Vader dan de Zoon, en dien het de Zoon wil openbaren.*

Daar God hen gesteld heeft tot verkrijging der zaligheid, en alle zaligheid bestaat in het gezicht, en in de gemeenschap met God, zo openbaart Hij Zich aan hen: Matth. 11: 25. . . . *dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve de kinderkens geopenbaard.*

Dit is de uitnemende belofte: Joh. 14: 21, *Ik zal hem liefhebben, en Ik zal Mijzelven aan hem openbaren.* vers 23, *Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken.* Gelijk God zich aan Zijn zijde openbaart, zo zien zij God: 1 Joh. 5: 20 ... *en heeft ons het verstand gegeven, dat wij de Waarachtige kennen.*

2 Cor. 3: 18. *En wij allen, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende.*

2 Cor 4: 6.... *is Degenen, die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.*

Dit is der Godzaligen werk en oefening: Ps. 16: 8. *Ik stel de Heere gedurig voor mij.*

Ps. 89: 16 ... Zij zullen in het licht uws aanschijns wandelen. Ps. 104: 34. *mijn overdenking van Hem zal zoet zijn.*

Ps. 139: 17, 18 ... *Hoe kostelijk zijn mij, o God, uw gedachten! ... word ik wakker, zo ben ik nog bij U.*

Dit is genoeg om te zien, dat het beschouwen van God alleen is voor de kinderen Gods; dit verborgen manna, deze witten keursteen, en deze nieuwe naam kent niemand, dan die ze ontvangt.

V. God openbaart Zich niet aan de wereld, aan onbekeerden, aan natuurlijke mensen, de Geest niet hebbende. Dit blijkt uit:

Joh. 14: 22, 17.... *Heere, wat is het, dat Gij Uzelven aan ons zult openbaren, en niet aan de wereld? ... de Geest der waarheid, welke de wereld niet kan ontvangen; want zij ziet Hem niet, en kent Hem niet.*

Niemand komt tot de Vader dan door Christus, Joh. 14: 6. De onbekeerden nu zijn zonder Christus, zo kunnen ze dan tot de Vader niet komen. Daarbij, daar is zulk een onderscheid en tegenstrijdigheid tussen God en de natuurlijke mens, dat het onmogelijk is, dat God Zich met hem verenigen en Zich in vriendelijkheid aan hem openbaren zou. En hoe zou de mens, die dood is in zonden en misdaden, die blind is, verduisterd in het verstand, en vervreemd van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hem is, door zijn bekwaamheid, die onmachtig is, tot Christus, en door Hem tot God komen?

God Zich aan de onbekeerde niet willende openbaren, en hij tot God niet kunnende opklimmen, zo blijft er een oneindige scheiding, en dienvolgens zo is het enkel verbeelding, wat de natuurlijke van bespiegeling of God aanschouwen met Hem verenigd worden in de liefde, ook schrijven of spreken.

VI. Alhoewel een natuurlijk mens tot de rechte kennis en beschouwing niet kan opklimmen en God Zich aan dezulken niet openbaart, zo weet hij nochtans uit de natuur, dat God is, en dat in de gemeenschap met God zijn heil bestaat, wat meerder opgehelderd wordt door de natuurlijke kennis van het Woord Gods. Waardoor velen zich begeven hebben tot het beschouwen van God; zodat het beschouwen van God en het spreken daarvan geen blijk is van geestelijkheid.

Ik zeg: dat vele onbekeerden zich wel begeven tot beschouwing van God door hun natuurlijk licht, of ook door de kennis van het Woord Gods.

(a) Dit is zeer openbaar in de Heidenen, die hiervan in hun Schriften spreken, en dat men zulke verheven uitdrukkingen, dat een Christen daarover verwonderd en verbaasd moet staan.

(b) Dit blijkt ook uit de paapse mystieken en bespiegelaars. Het Is openbaar, dat ze afgodendienaars zijn, zij bidden een stukje brood aan als hun God; zij bidden engelen en verstorven mensen aan; zij doen de beelden godsdienstige eer aan; zij vernietigen de voldoening van de Heere Jezus door hun gruwelijke mis, en in andere opzichten.; zij willen door hun eigen werken gerechtvaardigd worden, en de hemel verdienen; zij erkennen de antichrist hun hoofd te zijn; zij baten de ware gelovigen; zij zijn vervolgers van de kerk van de Heere Jezus, en of met hun toedoen, of door behagen hebben, zijn ze schuldig aan het bloed van de martelaren. en zijn alzo veel gruwelijker, dan de Heidenen en andere enkel natuurlijke.

Deze schrijven veel, en spreken van de Goddelijke overdenkingen, en dat met zulke hoge uitdrukkingen, als hun verbeeldende kracht het kan uitvinden, ja hun woorden gaan zelfs de verbeelding te boven, kunnen zij ze niet verstaan, anderen mogen ze verstaan: of kunnen ze niet, zo mogen ze verwonderd staan over de onbegrijpelijke

uitdrukkingen.

(c) Dit blijkt ook uit vele anderen, niet van de paapse godsdienst, die zich ook begeven tot Goddelijke overdenkingen en bespiegelingen. Het is openbaar, dat ze geen kennis van, en liefde tot de waarheid hebben; geen liefde tot het Woord Gods, en dat niet stellende tot de enigen regel van leer, van hun bewegingen en van hun leven; geen liefde tot de kerk, deze verlatende; geen liefde en vereniging met de ware Godzaligen; met alle devoten kunnen ze zich verenigen, maar de ware Godzaligen kunnen ze niet verdragen, omdat die door hun licht hen bestraffen.

Zij kennen de natuur der ware bekering niet, gelijk ook van het ware zaligmakende geloof, van welks oefening zij geheel vreemd zijn (die hier niet aan schuldig zijn, die hebben wij niet in het oog, die hebben dit zich niet aan te trekken.) Deze spreken ook uit de hoogte van grote dingen, van hoge optrekkingen, van opklimmen boven zichzelf, boven alle schepselen, ja (het is schrikkelijk) boven God; Bileams taal wordt van hen gehoord: *De man, wien de ogen geopend zijn, de hoorder der redenen Gods, die het gezicht des Almachtigen ziet, die verrukt wordt*, Num. 24: 3, 4.

VII. Uit dit gezegde blijkt klaar, dat ook onbekeerden werk maken van de beschouwing van God; derhalve moet men door het bevallig spreken van hoge verlichtingen niet bewogen worden, om terstond te denken, dat zulke sprekers ware begenadigden en geestelijken zijn, dewijl ook blinden kunnen spreken van licht, geesteloze van geest, vervreemden van God, van gemeenschap met God, liefdelozen van liefde, en dat niet uit geveinsdheid, maar met een hart, dat meent waarheid te hebben en te spreken; daarom moet men onderzoeken, of het al recht geestelijk is, dat ze van de beschouwing spreken; volgt de raad van de apostel Johannes, 1 Joh. 4: 1, *Geliefden! gelooft niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn; want vele valse profeten zijn uitgegaan in de wereld.*

Tweeërlei beschouwing van God, een natuurlijke en een geestelijke

VIII. Om niet haastelijk bewogen te worden door woord of geest, zo merkt met aandacht uit het tot hiertoe gezegde, dat er is een tweeërlei beschouwing, een natuurlijke en een geestelijke.

(a) De natuurlijke wordt geoefend van onbekeerden

De geestelijke van waarlijk begenadigde, wedergeboren gelovigen.

(b) De natuurlijke geschiedt door het licht der natuur, en uitwendige verlichting des Woords, door hun eigenen geest, door hun verbeelding en verbeeldende kracht, door redenering het een uit het ander trekkende.

De geestelijke door de verlichting des Heiligen Geestes, die hen uit de duisternis getrokken heeft tot zijn wonderbaar licht.

(c) De natuurlijke heeft tot een voorwerp God, zoals Hij Zich in de natuur vertoont als de eeuwige, boven alles Verheven, Heerlijke, Almachtige, en zo voort.

De geestelijke beschouwt God in het aangezicht van Jezus Christus, dat is: hoe alle de volmaaktheden van God zich vertonen in het werk der verlossing, en zoals hun verzoende God en Vader, Zichzelf in de geestelijke beschouwing wel onmiddellijk openbarende met zulk een licht, heerlijkheid, zoetigheid en zaligheid, dat het niet uit te drukken is, en soms met de uitdrukkingen: *Ik, God, ben uw God, Ik ben uw heil, Ik heb u lief met een eeuwige liefde; gij zijt Mijne.*

(d) De natuurlijke laat de mens vervreemd van God, de scheiding blijft, de verbeelding van vereniging met God is maar een vereniging van hun eigen verbeelding, want de ware vereniging geschiedt alleen door het geloof, dat zij niet

hebben.

De geestelijke brengt de ziel nabij God, ja verenigt ze met God als een eigen. Joh. 17: 21, *Dat zij ook in Ons één zijn.* O zoete eenheid! O wonderlijk eigendom!

(e) De natuurlijke laat de mensen, zoals hij is, dat is natuurlijk, hoewel zij door de kennis Gods de grove besmettingen der wereld ontvlieden.

De geestelijke maakt de ziel meer en meer der Goddelijke natuur deelachtig, en heilig, gelijk Hij heilig is, en verandert dezelve naar het beschouwde Voorwerp van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heren Geest.

Merkt dit wel aan, om niet alle Godsbeschouwing terstond voor geestelijk op te nemen.

IX. Dat het beschouwen van de zodanigen, welke in waarheid meer bestaat in hoge woorden dan in zaken, het werk is van natuurlijke verlichting en verbeelding der fantasie, blijkt uit de natuur der beschouwing, welke zeer verscheiden is naar een ieders aanleg van lichaam, genegenheid en kracht der verbeelding. Deze zijn gewoonlijk; als iemand zo niet werkt, zoals wij hier zeggen zullen, die wete, dat hij niet beoogd wordt.

X. (a) Sommigen zich tot de beschouwing zettende, overdenken hetgeen zij van God natuurlijk kennen, en van God gelezen en gehoord hebben, zonder juist te denken, dat ze het gelezen of gehoord hebben. En klimmen in die bepeinzing van het een tot het ander, en maken bevattingen van God, naardat hun hart en verbeeldende kracht het opgeeft, malen dan op die verbeeldingen en wat zich daarin opdoet. Dat is dan bespiegelen, zo moet dan God zijn, zo heeft God Zich dan aan de ziel geopenbaard, of het dan betamelijke gedachten van God zijn of niet, of het met de Heilige Schrift overeenkomt of niet, die openbaring is hun genoegzame verzekering, dat het recht en geestelijk is.

XI. (b) Sommigen trekken hun gedachten van alles af van schepselen, van zichzelf, van God, en zijn nergens mee bezig, dan met wegsnijten van die voorwerpen, die telkens voorkomen, om als zonder gedachten te zijn, en alsof er niets was, en zo te komen en in te zinken in een dikke donkerheid; als dan in die dikke duisternis een straaltje van licht in de hersenen komt, zonder voorwerp te ontdekken, dat achten ze dan de Geest; van dat licht laten ze zich bestralen en opleiden, dat licht vermeerderende, ontdekt hun God dus of zoo, dit zien ze als leidende, als ontvangende maar aan, en laten zich daarvan beschijnen; dus wordt de ziel verwarmd in de liefde, en ontvangt deze of geen bewegingen en aanrakingen, totdat ze weer tot zichzelf komen, en er voor dien tijd uitscheiden.

XII. (c) Sommigen, lust hebbende tot God te naderen, en Hem te aanschouwen, ontdoen zich van alle redeneringen, memorie, genegenheden, ook van die gedachten, die in het eerste de genegenheid, om zich te begeven tot de beschouwing van God, ontvonkten, als nu uitgediend hebbende. En zo ontledigd van alles, keert de ziel tot God, die aanmerkende als haar God, en denkt dan: *o God, Gij zijt mijn God, ik ben Uwe.* En luistert dan voorts wat God van Zichzelf zal openbaren, en dus vestigt de ziel zich in een verliefd gezicht van God als tegenwoordig, zij blijft stil staan, smaakt meer dan ze ziet, aanbidt, verheft, onderwerpt, lieft. Hier ontbreekt alleen Geest, geestelijk leven, oefeningen des geloofs, het gaan tot God door Christus, God te beschouwen in het aangezicht van Christus. En dewijl deze dingen er uit zijn, zo is het alles eigen werk, eigen inbeeldingen, natuurlijke oefeningen, en zo van geen waarde.

XIII. (d) Sommigen houden zich stil in een toegekeerde gestalte tot God, doen niet dan wachten op de Geest, valt hun niets in, zij gaan weer heen, wel tevreden; valt hun wat in, dat is dan bij hen de Geest, dat is dan waarheid, en zekerder en onfeilbaarder dan het Woord Gods, dat ze maar achten als een dode letter, en maar een a. b. c. voor de eerstbeginnenden, of van gans geen nuttigheid.

Als de inval hun dit of dat aanwijst om te doen, of te laten, dat is de leiding van de Geest, die volgen ze; zij bidden niet, zij spreken niet, zij doen niets, zo een inval hen niet drijft, en leven zo stil niet genoeg daarhenen. Maar als een inval hen drijft, daar gaan ze dan op aan, of het dan naar of tegen Gods Woord is, daar doen ze geen onderzoek naar, dat is hun evenveel.

En zij worden zo door hun eigen geest wel vervoerd tot gruwelen, daar ook de natuur voor schrikt, gelijk getuigen degenen, die God door Zijn goedheid van de dwaling huns wegs bekeerd heeft; en de dagelijkse ondervinding leert.

Sommigen gaan verder, en spelen de profeet; als hun holle hersenen invallen opgeven van toekomstige dingen, dat zijn dan openbaringen, dat zal dan komen of niet komen.

Arme verdoolde mensen! Zij hebben begeerte om God te zoeken, en Zijn welbehagen te doen. Maar lopen de gehele weg mis, en gaan met hun invallen en onverzettelijke drift van eigen geest verloren.

Kentekens om voor eigen geestdrijverij bewaard te zijn

XIV. Dat men zich God vertegenwoordigt, dat men beproeft, welke de goede en Gode welbehagende wil zij, dat men het Woord Gods, als de geopenbaarde wil Gods, zich als een onfeilbare regel voorstelt, dat men gedurig acht geeft op de leiding van de Geest, nauw let op zijn welverlichtende consciëntie, en tegen dezelve niet doen of laten wil, betaamt alle Christenen. Maar zijn eigenen geest, en eigen invallen, alsof het van de Heiligen Geest was, op te volgen, is in zijn eigen verderf lopen.

Om voor die eigen geestdrijverij bewaard te zijn, heeft men in het oog te houden:

(a) Dat de mens een eigen geest heeft, dat er vele verleidende geesten zijn, dat de boze geest zich in een engel des lichts veranderen kan, en wel gedachten, die in de stof goed zijn, met een oogmerk om te verleiden, kan ingeven en aanporren, om die op een verkeerde manier te doen, en dat men daarom wel moet toezien, en weten, door welke geest men gedreven wordt.

(b) Dat de Heilige Geest de mens overtuigt van zonde, en hem over zijn zonde droevig, verlegen en op velerlei wijze beroerd maakt.

(c) Dat de Heilige Geest de mens, dien Hij inneemt, wederbaart, van duister licht, van dood levend, van aards hemels maakt.

(d) Dat de Heilige Geest is een Geest des geloofs, en de kinderen Gods tot Christus brengt, en hun Jezus tot hun rantsoen en gerechtigheid door een waar geloof doet aannemen.

(e) Dat de Heilige Geest zijn kinderen verenigt, en verenigd houdt met de kerk; want zij allen worden door één Geest tot één lichaam gedoopt, 1 Cor. 12: 13.

(f) Dat de Heilige Geest de gelovigen in alles leidt naar het Woord, de Heilige Geest geleidt ze in alle waarheid; nu, het Woord Gods is de waarheid, dat is de enige regel, opdat wij niet zouden dwalen; door dat Woord wederbaart Hij ze, heiligt Hij ze, leidt Hij ze, troost Hij ze.

Weet dan zeker, dat daar deze dingen niet zijn, dat daar de Geest Gods niet is, en dat alles, wat men voor geest opvat, en met het gezegde niet overeenkomt, enkele

inbeeldingen en verleidingen van zijn eigenen geest zijn; men geve van geestelijkheid op, hoe hoog men het ook opgeve.

Wees dan onderricht en gewaarschuw, en weet dat de Heilige Geest alleen aan de kinderen Gods gegeven wordt, en dat die alleen de Geest van Christus hebben, en door de Geest geleid worden. Maar de natuurlijke mensen hebben de Geest niet, Judas vers 19. *De wereld kan de Geest niet ontvangen, zij ziet Hem niet, zij kent Hem niet.*

XV. Uit deze manieren van beschouwing blijkt het klaar aan de ware Godzaligen, dat het alles maar natuurlijk werk is, en bijzonder daaruit, dat zij het de grootste geestelijkheid achten, hoe meer iemand ontdaan is van zichzelf, en zichzelf zo gans kwijt is, alsof hij niet was. Niet door het schaamachtig gezicht van hun zonden. Maar door, of vergelijking met God, of zonder reden, of omdat zij menen dat het zo zijn moet. Dwaze geestelijkheid, die maar is enkele natuurlijkheid!

Waarom hebt u lust aan het beschouwen in een geheel kwijt zijn van u zelve, en in aan u zelve niet te denken? Beoogt u daarin uzelf niet, acht u dat uw zaligheid niet? Waarom begeeft u er u dan toe.? Om Gods wil behoeft en kunt u het niet doen, die heeft er immers geen nuttigheid van. Dus doet u het dan om uws zelfs wil, omdat dit beschouwen in de staat van niet uw vermaak is. En zo beoogt u uzelf daarin, in het welk u meent u zelve gans niet te beogen, en u zelve geheel kwijt te zijn. Indien dat uitsluiten en vernietigen van zichzelf geestelijk was (daar het waarlijk natuurlijk en zondig is), zo was het geen zondig zoeken van zichzelf, maar een heilig zoeken van zichzelf.

Er is een zondig en een heilig zoeken van zichzelf.

XVI. Zondig zoeken van zichzelf is: eer, achting, liefde, vreze, voordeel en dergelijke te beogen, opdat alle mensen, en alles in hen zou eindigen.

Heilig zoeken van zichzelf is: zijn eigen welstand naar het lichaam te zoeken, om bekwaam te zijn God op de een of andere wijze te dienen; de welstand van zijn ziel, licht, leven, liefde, blijdschap, vergenoegen, zaligheid in het zoeken van God te beogen, dat is geen zonde, maar een teken van recht geestelijk te werk te gaan.

Dat is heilig zoeken van zichzelf; want:

1. God heeft het geestelijk zoeken van zichzelf de mens ingeschapen; moest Adam door de bedreiging: *ten dage, als u daarvan eet, zult gij de dood sterven*, niet bezorgd zijn zich van het eten van dien boom te wachten? Moest hij niet vrezen zijn gelukzaligen staat te verliezen? Moest hij zijn zaligheid niet zoeken in de gemeenschap met zijn God?

2. God beveelt Zijn kinderen hun zaligheid uit te werken met vreze en beven, Filip. 2:12. Zo moeten ze het dan beogen.

3. God stelt de mens gedurig bedreigingen voor om de mens door vreze te behouden, Judas vers 23.

Zie Luk. 13: 3.... *indien gij u niet bekeert zo zult u allen desgelijks vergaan.*

4. God gebruikt vele beweegreden, om de mens te bewegen tot het zoeken van zijn eigen behoudenis: Matth. II: 28, 29. *Komt herwaarts tot Mij... en Ik zal u rust geven. Neemt Mijn juk op ... Want Mijn juk is zacht.*

5. Indien de mens zichzelf en zijn welstand niet moest beogen, zo moest het hem evenwel zijn, hoe het hem ging naar lichaam en naar ziel, en zo indifferent en onverschillig zijnde, zo hielden alle gebeden op; want hij had niets te begeren en te verzoeken, daar nochtans God wil, dat hij zijn begeerten in alles door bidden en smeken met dankzegging bekend make bij God, Filip. 4: 6. Dan hielden ook de dankzeggingen voor de ontvangen weldaden op; daar nochtans God wil dat wij God

danken in alles, 1 Thess. 5:18. *Dankende de Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft, om deel te hebben in de erve der heiligen in het licht*, Col. 1: 12.

Uit deze allen blijkt, dat het niet beogen van zijn welstand, zichzelf geheel uit te trekken, zich ten opzichte van zijn behoud geheel kwijt te zijn, en zichzelf overal uit te houden, geen geestelijkheid is, maar een eigen versierde godsdienst, tegen Gods gebod, en nergens toe dient, dan tot verzadiging des vleses, en eigen inbeelding.

XVII. Tegenwerping 1

1. Men mocht denken, moet niet God het einde van alles zijn, en alles in God eindigen? Maar met bet beogen van zichzelf, stelt men zichzelf tot het einde, en men eindigt in zichzelf.

Antwoord. Als een Godzalige zichzelf in het geestelijke beoogt, zo handelt hij naar het bevel en de wil Gods, en het is onmogelijk, dat hij in zichzelf zou eindigen, en in zijn gelukzaligheid zou staan blijven; want dan is hij niet tot de top van zijn gelukzaligheid. Maar hij zo begenadigd zijnde, en onder het genieten van de goedunstigheden van God, zo keert hij zich telkens tot God, als de oorzaak van zijn zaligheid, en eindigt in Hem, Hem dankende, Hem eer en heerlijkheid gevende, Hem lovende en prijzende, omdat Hem alle lof door Zijn natuur toekomt, en Hij het waardig is. En hoe zuiverder een geestelijke eindigt in de verheerlijking van God, hoe meerder hij zaligheid heeft. En hoe meerder hij zaligheid heeft hoe meerder hij in God eindigt, niet dat hij God iets toebrenge, maar de nuttigheid is voor de mens; zodat zijn zaligheid te beogen, en in God te eindigen, samen moeten gaan, en de Godzalige het een niet zoeken en oefenen kan zonder het ander; gelijk alle Godzaligen in God eindigen in het ontvangen en genieten van de weldaden van God, zo beogen zij ook (bijzonder de vaders in Christus) de verheerlijking van God, als zij iets zullen beginnen te doen.

XVIII. Tegen werping 2

Dan moet de mens overal uitblijven, en zichzelf nergens in zoeken of beogen.

Antwoord.

1. Daar is drieërlei zelf. Een zondig zelf, dat is: de hoogmoedigheid, boosaardigheid, wraakgierigheid, nijdigheid, gierigheid, ontuchtigheid, en alle zondige begeerlijkheden des harten, en de daden die daaruit voortkomen, waardoor hij zijn lusten tracht te voldoen, en zijn begeerte zoekt te bekomen. Dit eigenzelf moet een Christen niet zoeken. Maar hij moet zich onthouden van de vleselijke begeerlijkheden, welke krijgvoeren tegen de ziel. Maar hij moet die doden en kruisigen.

XIX.

2. Daar is ook een natuurlijk zelf, dat is, begeren en zoeken, al wat tot welstand van het lichaam behoort, spijs, drank, slaap, klederen, huizen, goederen, in vrede onder de mensen te verkeren, en dergelijke dingen, die tot des mensen leven behoren. Deze dingen mag en moet men zoeken, niemand heeft ooit zijn vlees gehaat, maar hij koestert het.

Maar een Christen is daarop niet gretig gezet, hij beoogt die dingen om God daarin te dienen, is gelaten in de bedeling Gods, veel of weinig moet hem vergenoegen, omdat het zijn deel niet is. Maar als deze dingen komen in tegenstelling van de Heere Jezus, van zijn zaak, van waarheid en Godzaligheid, en men moet het een of het ander laten, dan verloochent een Christen zich gewillig, en laat alles gewillig varen, kan de berovingen zijner goederen met blijdschap aanzien, en houdt zijn leven zelfs niet dierbaar. Dit is de verloochening, die Christus eist.

XX.

3. Daar is een geestelijk zelf, dat is de begeerte tot de behoudenis en het welzijn van zijn ziel, als: de verzoening met God door Christus' bloed, vereniging met God, en een leven in zijn gemeenschap, liefde, licht, heiligheid, de eeuwige heerlijkheid. Dit geestelijke mag een Christen niet verloocheen, hij moet het met al zijn macht en altijd zoeken; het is het leven van de ziel. Het is de wil Gods, het is het bevel Gods, God heeft daar behagen in dit niet te zoeken, niet te beogen, is zonde. Dies mag de mens, in de omgang en beschouwing van God, zich van zichzelf niet ontdoen, zichzelf daar geheel uit houden; maar moet daarin beogen, en trachten te genieten geestelijk vermaak, blijdschap, liefde en heiligheid.

De tekst Matth. 16: 24, ziet op het natuurlijk zelf; 1 Cor. 10: 24 op het zondig zelf; Gal. 6: 3 spreekt van zulke mensen, die grote inbeeldingen hadden van zichzelf, anderen verachten, en ondertussen zelf of geen genade, of gans kleine hadden. Matth. 11:29.

Nederigheid sluit zichzelf niet uit. Maar heeft betrekking op zichzelf, erkent, wat hij is, wat genade en weldaden hij heeft, verheft zich daar niet op, dewijl hij erkent, dat hij ze van zichzelf niet heeft, maar dat ze hem van God uit enkele goedheid geschonken zijn; ziet zijn zondigheid, en dat hij daarom niets waardigs is; ziet deugden en bekwaamheden in een ander, die hij niet heeft, en verheft die boven zich, en dewijl hij de Heere Jezus tot een voorbeeld heeft, en hij weet dat die lage, maar met een edele gestalte als een Christen, Gode aangenaam is, zo tracht hij ootmoedig te wandelen met zijn God, als een gespeend kind bij zich zelve, en in alle betamelijke onderstelling en gediensigheid nevens de mensen.

Uit deze alle blijkt, dat het uitsluiten van zich in de beschouwing van God, een klaarblijkelijk teken is van enkele natuurlijkheid, eigen verkiezing, en zondige handeling nevens de hoge en heilige God.

XXI. Drie dingen zijn er, die de Godzaligen wel het meest doen slingeren (twijfelen).

Het eerste is: dat die, welke van die hoge bespiegelingen spreken, ook verhalen van hun vereniging met God, van hun eigendom aan God, en dat ze in de beschouwing God aanmerken als hun God.

Het tweede is, dat ze uitnemend weten te spreken van de liefde tot God, en van in de liefde Gods te verzinken, en daardoor als verteerd te worden.

Het derde is, dat sommigen zo uitnemend spreken van de schoonheid en heerlijkheid van de Heere Jezus.

Deze drie zaken, denken ze, zijn immers geestelijk, en blijken van bijzondere genade, en wie zou op die zaken niet verlieven, en daarvan niet gaarne altijd hoeren spreken?

Ik antwoord: het kan niet anders zijn, of een waar begenadigde, horende spreken van beschouwing van God, van eigendom aan God, van liefde tot God, van de schoonheid en heerlijkheid van de Heere Jezus, wordt daardoor opgewekt in liefde en verlangen naar zulk een staat; omdat zij die zaken in haar geestelijke natuur kenden en zo opvatten, als zij daarvan hoeren spreken.

En indien de sprekers die zaken ook in haar ware geestelijke natuur kenden en bezaten, het zou verre van ons zijn, dat we iets zouden doen tot waarschuwing van dezelve, wij zouden ze in liefde omhelzen.

Maar omdat wij weten, dat deze drie zaken kunnen voortkomen van een natuurlijke verlichting, en ook gezegd worden van zulke mensen, die geen ware genade bezitten, en dat opheffen afleiden van de liefde tot de waarheid, tot het Woord, tot de kerk van de Heere Jezus, van de bekering, van de oefening, van het ware zaligmakend geloof,

zo hebben wij noodzaak te tonen, hoe de onbekeerden nevens deze drie zaken kunnen bezig zijn.

Drie zaken doen een klein Christen wel slingeren.

XXII. Belangende het **eerste**. Het is algemeen dat tijdgelovigen, uitwendig godsdienstigen, natuurlijken, ja Heidenen, God als hun God aanmerken, en Hem hun God noemen, dat is kennelijk bij een ieder. Waarom zouden die, welke van de beschouwing werk maken, het ook niet kunnen doen?

Antwoord. Omdat zij zich dat inbeelden, daarom is het geen waarheid; God is niemands God, dan van de ware gelovigen, die door Christus en met zijn aangenomen rantsoen en gerechtigheid tot God gaan om verzoening. Die dan vreemd zijn van die weg, en door die weg tot God niet gaan, die hebben in der waarheid geen eigendom aan God; God is hun God niet, het zijn maar ijdele inbeeldingen zonder grond; zij hebben nooit gezien en gevoeld de scheiding tussen God en hen om de zonden, de toorn Gods tegen de zondaar, de rechtvaardigheid Gods als Rechter; die de schuldige geenszins onschuldig houdt. Zij weten niet van Christus door het geloof aan te nemen, hoe zouden ze dan deel aan God hebben?

Of zij merken God aan als een God van alle mensen, of van allen, die zich tot Hem begeven, en Hem zoeken, hoewel niet door de enige weg van Christus, of zij hebben geen redenen en gronden in het oog, en verbeelden het zich maar, en gaan in die verbeelding voort tot verwonderen, tot genoeg nemen, tot blijdschap, God zulk een God, en die God hun God, en die God al wat Hij is voor hen, dat zijn grote dingen.

Maar vele van die beschouwers arbeiden alle bewegingen nevens zichzelf uit te trekken, zichzelf kwijt te zijn, aan zichzelf niet te denken, en geen wederkering op zichzelf te maken. Maar alleen God te beschouwen, van God bestraald te worden, in de hoogheid, heerlijkheid, eeuwigheid opgetrokken te worden, ja (het is een schrikkelijk zeggen) zelfs boven God te komen in hun bespiegelingen. Wie zal zich dan stoten aan het zeggen van deze beschouwers, dat ze eigendom aan God hebben, dat God hun God is?

XXIII. Het **tweede**. Zo als hun eigendom is, zo is ook hun liefde tot God. Een mens heeft een lief hebbende natuur. Vindt of verbeeldt hij zich een beminnelijk voorwerp, zijn liefde gaat daarnaar uit. De verbeelding heeft hier wonderlijke kracht, de ijdele mens kan zich iets of iemand verbeelden, dien hij nooit gezien heeft, daar maalt hij op met zijn gedachten, hij vermaakt zich in verbeelde samenspraak, hij verblijdt zich in de liefde, alsof het waarheid was. Als nu een natuurlijk mens op God valt met zijn gedachten, zo kan hij ook natuurlijke bewegingen van liefde tot God hebben, en als hij daarbij de volmaaktheden van God, 't zij door het licht der natuur of uiterlijke verlichting van het Woord, beschouwt, zo volgt op dat gezicht liefde, niet ware geestelijke, maar natuurlijke; hoedanig de kennis is. Zodanig is ook de liefde; zo beminnen de Heidenen God, zo spreken de afgodendienaars, en de afgedwaalden van de zaligmakende waarheid van de liefde Gods, van de wonderlijke bewegingen der liefde, van de kus der liefde na het ontwaken, en klimmen door alle bewegingen der natuurlijke liefde, die een mens tot een mens hebben kan, op tot God, zodat niet de natuur der liefde verandert, maar alleen het voorwerp, en onteren God met hun genaamde liefde Gods.

XXIV. Men mocht denken, zijn niet natuurlijke mensen haters Gods? Ps. 69:2, Zijn haters zullen van zijn aangezicht vlieden. Rom. 1:30, Haters Gods, Rom. 8:7, Het bedenken des vleses is vijandschap te gen God. Daar vele van de beschouwers God in

dat beschouwen beminnen, is dat dan geen blijk, dat zij geestelijk verlichten en waarlijk wedergeborenen zijn? Want, 1 Joh. 4:19, *Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft.* I Cor. 8:3, *zo iemand God liefheeft, die is van Hem gekend.*

Antwoord. Het is niet al liefde, dat de naam van liefde draagt; daar is een natuurlijke liefde, en daar is een heilige liefde. Natuurlijke mensen, als Heidenen en alle onbekeerden, hebben natuurlijke liefde, die is van diezelfde aard, als hij is, uit welke zij voortkomt; nu, die in het vlees zijn, kunnen Gode niet behagen, Rom. 8: 8.

Uit die natuurlijke liefde kan men maar besluiten, dat die mensen in de natuur zijn, en gans niet, dat zij geestelijken en wedergeborenen zijn. Dat staan wij gans toe, dat een natuurlijk mens, beschouwende Gods volmaaktheden, zoals Hij Zich in de natuur openbaart, Zijn hoogheid, heerlijkheid, macht, goedheid, en zo voort, als zodanig uit zijn natuurlijk hart met een natuurlijke liefde beminnen kan, en Heidenen en andere onbekeerden Hem zo lief hebben gehad. En dezen, die in zulke opzichten God kunnen beminnen, haten Hem in andere opzichten, en tonen dat in zijn Woord te verwerpen, in zijn Zoon niet aan te nemen, in zijn kinderen te haten en te vervolgen; want met alle mensen kunnen die natuurlijke beschouwers omgaan.

Maar daar is een afkeer in de kinderen Gods, die het beeld Gods waarlijk vertonen; zij haten het licht, omdat zij daarbij verschijnen, en zij van het licht in de ware gelovigen bestraft worden, zij tonen dat ze God haten, omdat zij naar zijn wetten niet willen leven, maar naar hun eigen verbeelding, en dat ze zijn bestraffingen haten; ja, hun gehele leven toont, dat ze God niet beminnen.

Als men deze natuurlijke liefde vergelijkt met de zuivere geestelijke liefde Gods in Christus Jezus, waarvan wij een weinig beneden zullen spreken, zo zal men zien, dat het kleinste vonkje en het minste straaltje ongelijkelijk hoger en zuiverder is, dan al dat voorgeven van der beschouwers liefde, met hoe schone woorden zij die ook oppronken. Zij verschillen niet in trap alleen, maar in de gehele natuur. O, hoe ver overtreft de Goddelijke vonk, dat hemels vuur, alle die dovekolen!

XXV. Het **derde** is het uitnemend spreken van de heerlijkheid en schoonheid van de Heere Jezus. Is dat wonder, dat iemand die de Schriftuur heeft, en die der Godzaligen geschriften, de Heere Jezus in Zijn schoonheid en heerlijkheid beschrijvende, leest, en een welsprekende tong heeft, uitnemende van Jezus spreken kan? Kent iemand daarom Jezus zelf? Is dat een blijk, dat hij zelf de Heere Jezus in zijn schoonheid en heerlijkheid, door ondervinding, ziet en smaakt?

Hij is te onnozel en te weinig bedreven in het Christendom, die dat uit het bevallig spreken besluiten zou. Bezieet de spreker eens rondom in zijn gevoelens, in zijn gezelschap, in zijn liefde tot de Godzaligen in de kerk, in de vijf eerste stellingen van dit hoofdstuk, en u zult haast zien wat van die spreker te oordelen is.

Maar inzonderheid let er op, hoe hij spreekt van de toeleiding der ziel tot Jezus als Borg, hoe de ziel werkt in het aannemen van de Heere Jezus tot zijn rantsoen en gerechtigheid, in de zielsworstelingen, en u zult zien dat al het schoonspreken maar is van de Heere Jezus als Koning, of als een voorbeeld van navolging, en niet als Hogepriester, om in zijn voldoening verzoening en vrede met God te zoeken, door een gedurige en dikwijls herhaalde oefening des geloofs, dat het pit en wezen is van het ware Christendom.

Diverse ervaring met geestdrijverij

XXVI. Sommige kleine kinderen in Christus, die licht met allerlei wind der leer omgedreven worden, horende bevallig spreken van de hoge beschouwingen, en niet merkende de angel die daaronder verborgen ligt, verlieven op zulk een staat, door het

geestelijk licht en leven, dat in hen is, begeven zich ook wel tot de beschouwing van God op der Piëtisten, dat is, natuurlijke wijze. Maar met verscheiden uitslag.

(a) Sommigen het beginnende, gevoelen een innige strijd en afkeer van dien weg, blijvende de hartelijke begeerte tot de zaak; zij beschuldigen zichzelf over dien stuit en afkeer menende dat hun verdorven natuur die verwekt, en denken dat het luiheid en geesteloosheid is; zij vervatten het, en dringen te ernstiger daar tegen aan, maar de stuit en afkeer blijft en vermeerdert; dus enigen tijd geworsteld hebbende, beginnen ze te zien dat hun einde, het zien van God, wel goed en geestelijk is, maar dat de weg maar natuurlijk is, zodat de stuit en afkeer geen zonde was, maar een werk van de wedergeborenen natuur, en dat er een geestelijke weg is om in het licht van Gods aangezicht te wandelen; dus ontkomen zij dien strik, en verlaten dien natuurlijke weg.

(b) Anderen, wel hebbende het beginsel des geestelijken levens, zijn achteloos om het te bewaren en op te bouwen, en zijn geneigd tot dwalen, tot wat bijzonders te zijn; deze, ziende de schijn van geestelijkheid in de hoge beschouwingen, volgen die weg roekeloos, en God hen los latende, zo dwalen ze af tot het navolgen van hun fantasie en natuurlijke verbeeldingen, en bouwen op dat goede fundament, dat in hen is, hout, hooi, stoppelen, welke verbranden zullen.

Maar zij zullen nochtans, omdat de genadegiften Gods onveranderlijk zijn, behouden worden; ondertussen maken zij zich schuldig aan ergernissen te geven, en zijn wel oorzaak van de verdoemenis van andere mensen, welke geen genade bezittende, door de achting, die zij van hen hebben, hen in dat natuurlijk werk navolgen.

En zeer zelden gebeurt het, dat deze wederom zuiver werken, en tot de eenvoudigheid, die in Christus is, komen, dewijl de hoogmoed, welke deze voorgevers van hoge beschouwingen eigen is, ook hun hart heeft ingenomen.

Omdat dan de waarlijk bekeerden grotelijks kunnen vallen en dwalen, zo moet men voorzichtig zijn in het oordelen van de daden der Godzaligen, daar het niet al goed is, wat ze doen, en men mag hen niet navolgen omdat ze Godzaligen zijn, maar alleen daarin, waarin zij navolgers van Christus zijn en naar het Woord Gods wandelen. *Dan zou ik niet beschaamd worden, wanneer ik merken zou op al Uw geboden*, Ps. 119: 6.

XXVII. De ware geestelijken maken geen onderscheid tussen overdenken en aanschouwen, beide als het werk van de mens aangemerkt, maar wel tussen de werkzaamheid der ziel in de Goddelijke overdenking, en tussen de buitengewone openbaringen van God aan de ziel, die in Goddelijke overdenkingen bezig is, welke de ziel ontvangende, erkent, gevoelt en smaakt.

Een gelovige, hoe klein hij zich ook houdt, hoe hij wacht, uitziet, inspant, opklimt, hij zal daardoor nooit komen tot een gezicht van God, Zijn werk is overdenken om verder en verder in te zien in het geen hij door het Woord, door het geloof, door ondervinding van God weet, om zich in God te vermaken, te verblijden, te verwonderen, zich in eerbied neerbuigende aan te bidden, te loven, zich aan God te gewinnen, en om door de ommeegang heiliger te worden, en de Heere welbehaaglijker te dienen.

Zegt iemand, dat is alles eigenliefde, en daarom te verwerpen.

Ik antwoord, het is een heilige, van God geboden, Gode aangename eigenliefde, en een bewijs van de geestelijkheid der overdenking; zondige eigenliefde, in het zoeken van achting, eer, liefde, vreze, dienst, en om alles in zichzelf te doen eindigen, die zondige eigenliefde haat, verfoeit en vliedt een Godzalige overdenker, en in de geestelijke overdenking zijn eigen geestelijke welstand zoekende, eindigt hij niet in zichzelf, maar erkent alles uit God en door God te zijn, en brengt het alles in liefde en

blijdschap wederom tot God, Hem eer en heerlijkheid gevende.

XXVIII. God ontmoet zulke geestelijke overdenkers wel met buitengewone en meer onmiddellijke openbaringen van Hem, naar zijn belofte, Joh. 14: 21, 23, en doet hen meer nabij zien en smaken wat God is, en wat Hij hun is in Christus Jezus. Maar niet aan allen, maar aan sommigen, en dat is dan nog een zelden uur van een korten duur. Op deze openbaring acht te geven, die te zien, zich daarin te verwonderen, en verrukt te worden in liefde tot die zalige God, dat mag men enigszins aanschouwen noemen, en een voorsmaak van de eeuwigheid, alwaar men niet meer door geloven, maar door aanschouwen zal leven. Daar God Zich aan de wereld en onbekeerde mensen niet openbaart, en zij door hun werkzaamheid niet kunnen komen tot het zien en aanschouwen van God, zo is dan al hun spreken van de beschouwing, en al hun beschouwen niet anders dan verbeelding en fantasie, zonder waarheid, en een wederkeren van hun gedachten op hun eigen gemaakte verbeeldingen.

XXIX. Een gelovige, zich begevende tot de Goddelijke overdenking en verkering met God, trekt zijn hart af van alles wat er is, en is alsof er niemand was dan God en hij; hij erkent dat hij een schepsel van God is, dat hij een onsterfelijke ziel heeft, uitnemend heilig en heerlijk, als de menselijke natuur hebbende in Adam geschapen, maar dat hij in alles ellendig verdraaid, mismaakt en afschuwelijk is, van binnen en van buiten zondig; hij blijft op die zijn gestalte soms wel wat staan om een diep gezicht te krijgen van zichzelf, en zo zichzelf te erkennen, dat hij niet waardig is dat God op hem ziet, of hem enige genade en enige weldaden bewijze, en dat hij gans onbekwaam en onwaardig is om de hogen en heiligen God te naderen, daar hij toch geen licht, leven, vrede, rust, verzading en zaligheid heeft dan in de gemeenschap met God.

XXX. Dus in die laagheid zich houdende, wendt hij zijn oog naar de Middelaar, met al zijn hart goedkeurende die heilige Weg, om door Hem tot God te komen en te mogen naderen; soms begeeft hij zich in de onderhandeling met de Middelaar, niet als eerstbeginnende, maar als vernieuwende zijn deel aan Jezus; schoon sommige kleingelovigen zo Jezus aannemen als beginnende, omdat zij vrezen of ze Hem wel recht aangenomen hebben, en of zij wel in waarheid deel aan Hem hebben. Maar dikwijls vertegenwoordigt hij zich de Heere Jezus, als zijn Jezus, door de hebbelijkheid des geloofs, en als de weg, door welke en in welke hij nu tot God nadert.

XXXI. In die staat hij zich naar God toewendende, zo vindt hij een grote verscheidenheid in de toenadering.

Soms verbergt God Zich zoo, en daar valt zulk een duisternis op hem, dat hij niets van God gewaar wordt, en er soms wel uitscheiden moet, omdat de duisternis nog donkerder wordt, en dat er aanvechtingen komen, die hij voor die tijd ontvluchten moet; soms is het Gods welbehagen hem te beproeven, en tot groter dingen te bereiden; soms is hij er zelf de oorzaak van, omdat hij ten eerste te hoge verheffing van zijn ziel, en te sterke inspanningen had, en te oneerbiedig was, en te grote dingen verwachtte.

XXXII. Soms is het wel niet zo donker, maar God houdt Zich vreemd, weigert gemeenzame toenadering, staat van verre, houdt Zich stil, alsof Hij hem niet zag, of kende; hier worstelt hij die tot God wil naderen, dan bidt en smeekt hij, dan vertoont

hij zich aan de Heere Jezus, als zijn rantsoen en gerechtigheid, en dringt daardoor ootmoedig aan, dan brengt hij de Heere zijn kindschap voor, dan de eeuwige liefde Gods tot hem, dan het genadeverbond, dan de beloften; in dit worstelen wordt hij week, hij raakt aan het schreien; dan wordt hij eens moedeloos, dan richt hij zich wederom op; het gebeurt wel dat hij zo wederom heengaan moet, en meent, dat hij tevergeefs gezocht heeft, en wordt wel bestrijdingen tegen zijn geloof gewaar, daar hij nochtans grote reden tot blijdschap en dankzegging had, omdat God hem ontmoette, schoon heimelijk. Dikwijls geeft het hem verkwikking, dat hij zijn hart voor de Heere heeft kunnen uitgieten, en hij wenst wel zulk een tijd eens weer te mogen hebben.

XXXIII. Soms meende hij met vrijmoedigheid toe te treden of wegstoot tot de troon der genade, en door het bloed van Jezus in te gaan. Maar hij wordt in het begin gestuit, het is alsof God hem wegstoot, en in toornigheid de toenadering tot Hem weigert; daar staat hij verlegen, weggaan wil hij niet, toenaderen kan hij niet, wegstoting, de toorn van zijn God is hem bitterheid; wat zal hij doen?

Hij doorzoekt zijn hart, hoe het gesteld is, of het wel in staat is tot God te naderen, hij herdenkt zijn vorigen weg, hij zoekt naar de oorzaak, waarom God hem zo hard ontmoet; vindt hij zonden of een onachtzame wandel, hij rechtvaardigt God in Zijn handelingen met hem, hij verootmoedigt zich, hij doet belijdenis, hij wast zich in het bloed van Jezus, en tracht zo tot God te naderen. Weigert God dan nog, hij gaat treurig heen, niet verdrietig, maar gedwee, als een kind, dat het verdorven heeft, en onderwerpt zich stil en lijdzaam, en zegt: *ik zal des Heren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd.*

Maar zo de Heere Zich verbidden laat, Zijn toornigheid wegneemt, en hem vrije toegang tot God geeft, al is het niet in de vorige vriendelijkheid en gemeenzaamheid O, hoe blij is hij! Hoe ootmoedig komt hij al bevende tot de Heere en Zijn goedheid! En hoe ootmoediger hij zich en in een kleiner kinderlijke gestalte houden kan, hoe meer hij wel licht en vertroosting ontvangt.

XXXIV. Soms ontvangt de Heere de zoeker tot Hem. En soms vriendelijk, ja loopt Hem als tegemoet, en voorkomt hem met zeer vriendelijkheid, goedheid, zodat men als verlegen is met des Heeren goedheid, zegt: vanwaar komt mij dit? Is de Heere zo goed aan een worm? Aan mij, mij zondig mens?

Eer men roept Heere zegt Hij: *hier ben Ik*; terwijl men spreekt. Ja, de Heere gaat wel verder, en zegt: *doet uw mond wijd open, en Ik zal hem vervullen.* Hij zegt: *wat wilt Gij dat Ik doen zal? Eist maar voor u, voor de uwen, voor anderen. Ik zal het u geven.* En meteen geeft de Heere zovele en zo heilige begeerten, en geeft hem die met zulk een kinderlijke en kleine gestalte te uiten, dat soms meer tijd ontbreekt, en de krachten des lichaams eerder bezwijken, dan begeerten, dan antwoorden. Men gelooft die beloften, men maakt er staat op, en men wordt de vervulling van de beloften op de begeerten soms wel kort daarna gewaar.

Dus wordt hij die zich maar schikte om God te ontmoeten, in het begin wel opgehouden, zodat hij tot de overdenkingen, als de zaak die hij voorgenomen had, niet eens kan komen. Zoete ophouding! Nuttige ophouding!

XXXV. Gelijk God hen, die zich tot de Goddelijke overdenking begeven, niet altijd op dezelfde wijze ontmoet, zijn zij zelve ook toenaderende, niet altijd in dezelfde staat, als zij zich tot God begeven; doorgaans maken ze geen verkiezing over welke zaak zij met God willen handelen, laten dat aan het geleide van de Geest, tot wat zaak die hen leidt, dien volgen ze. Als ze geen bijzondere voorkoming gewaar worden, zo

brengezen ze doorgaans zich voor de Heere in de staat, waarin zij zich dan bevinden, en stellen die zaak voor, die hun meest op het hart ligt.

XXXVI. Is de ziel droefgeestig, onrustig, onvrij, 't zij dat men geen bijzondere reden weet, of dat de ziel ledig is, en Gods gemeenschap mist; want een ziel te hebben, te kennen dat God alleen de verzading, de rust, de vrede en de blijdschap der ziel is, wel gesmaakt te hebben, dat het goed is nabij God te zijn, en dan alleen te staan, God verre, en geen hart te hebben om ernstig te zoeken, is niet alleen hen tot droefheid, maar die droefheid schiet diepe wortelen, en baart droefgeestigheid, onrustigheid en verslagenheid, zodat de ziel schijnt nergens door te kunnen opgebeurd worden.

De ziel in die gestalte nadert tot God, vertoont zich aan de Heere, zo als ze is; veel bidden, redenen voortbrengen, zo van hare, als van Gods zijde kan ze niet: zij houdt zich stil tot God, zij vertegenwoordigt zich Gods gewone handelingen in ledigen te vervullen, treurigen te vertroosten, zwakken te versterken, met een verheffing des geestes tot God, zeggende: *Als het U behaagt, U kunt het ook aan mij doen, ach, doe het ook aan mij, maak mij levend.*

Zij houdt zich zo in de tegenwoordigheid Gods, zoekt, of zij niet een volmaaktheid van God in het oog kan krijgen, die op haar gelegenheden past; komt haar iets voor, zij blijft daarop staan met de gedachten, of die volmaaktheid krachtig werkte tot haar verkwikking, zij keert zich naar het Woord, en zoekt een belofte op haar passende. Vindt zij een, zij brengt die tot de Heere, en dringt aan op de waarheid Gods, op de goedheid Gods, en houdt zich op met beschouwing van die volmaaktheden, met wederkering op haar staat. Soms gaat haar het licht op in de duisternis, en haar droevige ziel krijgt verkwikking. Maar soms komt er niets, en zij moet droefgeestig met een zucht, of met een stille traan wederom heengaan, en soms met geloof, dat God op zijn tijd haar wel weder zal verkwikken, en dat Hij evenwel haar Vader is en blijven zal.

XXXVII. Is men omzet met aardse bezigheden, waarvan men zich noch mag noch kan ontslaan, bij voorbeeld, een lastig beroep, en dat onder godlozen, of een vrouw, hebbende vele kinderen te verzorgen, zodat men kwalijk tijd kan vinden tot afzondering, en als men al een tijdje heeft, zo is de ziel door al die bezigheden zo verward, en zo ver van God, dat ze tot geen bedaarde stilte kan komen; soms beschuldigt de consciëntie, dat men zich de Heere niet gedurig vertegenwoordigd heeft in zijn beroep, dat men niet genoeg overleg gemaakt heeft om tijden van afzondering te hebben, die men wel had kunnen uitvinden, dat er geestelijke luiheid is geweest.

Ook in die gestalte vertoont de ziel zich aan de Heere, zij heeft begeerte naar God, hoge verlichtingen; buitengewone voorkoming durft ze niet te verwachten maar zij is in een lage gestalte, zij weet dikwijls niet anders te doen dan eens hartelijk uit te schreien uit verlangen aan de een zijde, en aan de andere zijde over gebrek aan tijd, en over haar verzuim. Zij vertegenwoordigt zich God als zo goed, dat Hij wel gevonden wordt van degeen, die Hem niet zochten, dat Hij wel antwoordt eer men roept, en terwijl men spreekt, wel zegt: *ziet hier ben Ik.* Dat Hij vrij is in zijn bedeling, en Zich wel ras laat vinden van degeen, die weinig tijd of bekwaamheden hebben om met veel aanhouden te zoeken.

Ze ziet terug, dat de Heere haar voor deze wel ras en onvoorziens is voorgekomen, en dus zich bezig houdende, vertegenwoordigt ze zich God in zijn volmaaktheden en handelingen, en vermaakt zich meer in God te beschouwen, dan met terugslag op zich zelf, hoewel men niets van God gewaar kan worden, of het keert weder tot de mens en

zijn verkwikking, en of die met bezigheden overstelpt in zijn korte afzondering niet veel licht en troost gewaar werd, zo verblijdt hij zich evenwel, dat hij de Heere gezocht heeft; de kruimkens der genade verkwikken de ziel.

XXXVIII. Drukt het lichamenlijk kruis, en dat wel zoo, dat men als men in er als onder begraven ligt, en zich geen middelen opdoen tot lichamenlijk enige verlichting of verlossing, zodat men soms moedeloos kruis is, wordt soms verdrietig, soms verbijsterde gedachten heeft over God en zijn eigen staat, en kon men het, zonder zich te bezondigen, dragen, het kruis zou geen kruis zijn.

Maar de zondige beroeringen des harten, en de zondige woorden en daden verdubbelen het kruis, en zijn de angel. Daar zij evenwel geloof hebben in Christus, geestelijk leven, en al hun heil is in de gemeenschap met God, zo begeven ze zich tot God, om in Zijn tegenwoordigheid zich bezig te houden in Goddelijke overdenkingen. Maar tot God komende, kan de ziel zich kwalijk ontdoen van de bekommering over het drukkend en dreigende kruis, maar vertoont zich aan de Heere, zoals zij is, vernedert zich over haar zonden, dat ze zich in het kruis niet wel gedragen heeft, zoekt verzoening in Christus' bloed, verheft zich tot de voorzienigheid Gods, dat het kruis van Gods Vaderlijke hand haar toekomt te haar beste, vernedert zich onder de krachtige hand Gods, overdenkt de ontfermende natuur Gods, tot Gods nauwe opzicht over de Zijnen en over haar, tot de beloften van de verhoring der gebeden, tot de almacht Gods.

Zo wordt ze wel ontslagen van de beroering des gemoeds, vindt vrede en stilte, het kruis wordt haar klein en licht, zij neemt het op als een pluimpje, en zij vermaakt zich in de beschouwing van Gods algenoegzaamheid, kiest de Heere tot haar enig en algenoegzaam deel, rust daarin, en gaat wel vergenoegd henen tot haar kruis.

XXXIX. Is de ziel in een zondige staat, openbaart zich het verdorven hart, kan men de ijdelheid der gedachten niet van zich weren, hebben de begeerlijkheden bijzondere kracht en nemen ze krachtig ons gevangen, worden de aanliggende zonden levend, hetzij door de aanleg, de gestalte van het lichaam, hetzij door gevallen, die men begeert, of die men niet ontlopen kan, of niet ontlopen mag, - en heeft men kleine kracht daartegen, - daar staat men verlegen. De zonde is tot een zware last, men gaat er onder gebukt, daar is geen vrede, de gemeenschap met God is gestoord, God verbergt Zich, het geloof wordt bestreden, wat raad? Goed voornemen heeft geen voortgang, van God afblijven verachtert meer, tot God naderen durft men niet, omdat men zo zondig is, zo te blijven is gedurig te sterven, daar er leven en geloof in de ziel is.

Men neemt besluit om zich tot God te begeven, dewijl men overtuigd is van zijn oprechtheid, om niet alleen van schuld en straf verlost te worden, maar ook van de verdorvenheid en alle zonden, die uit dezelve voortkomen; men vertoont zich dan aan de Heere zo zondig, zo ellendig als men is, en met de smart die men daarover heeft, en begeerte om daarvan verlost te worden. Men overdenkt de vrije genade Gods, dat Hij noch deugd in iemand, die er toch van natuur niet is, noch zonde aanziet, maar iemand genadig is, omdat Hij hem genadig wil zijn, dat Hij Zich ontfermt diens Hij wil.

Deze vrije genade ziet men al overdenkende diep in, men keurt ze goed met zijn ganse hart, men verheft ze, men verwondert zich daarover, men gaat hierbij tot de eeuwige en vrije verkiezing, tot de eeuwige liefde, en met wederkering op zichzelf en op de genade, die men in zich bevindt, verwondert men zich, en zinkt als in verwondering weg.

Mij, mij zondig mens gekend! Ik van U bemind! Ik van eeuwigheid gesteld tot

verkrijging der zaligheid! U, o Heere, U alleen zij de eer van Uw vrije genade, van Uw ondoorgrondelijke mensenzelfde.

Men gaat verder tot de Middelaar Jezus Christus, in Wiens overdenking men noch begin, noch einde vinden kan, wegens het opdoen van alle volmaaktheden van God, van liefde, van rechtvaardigheid, van wijsheid, van almachtigheid, van barmhartigheid en zo voort. Men erkent die heilige weg om de zondaar met God te verzoenen, en om hem vrijmoedigheid te geven tot God te naderen. Deze Weg keurt men goed, men verliest er op, men kiest die voor zich, men ziet daar volheid van voldoening, en men wordt door de ondoorgrondelijkheid deszelfs verslonden.

Men overdenkt hierbij de onveranderlijkheid Gods, dat God in Zijn voornemen en liefde tot de uitverkorenen dezelfde blijft, ofschoon zij het telkens, tegen Hem bederven, Christus' voldoening kan niet vernietigd worden, het verbond der genade is onverbrekkelijk, God blijft getrouw, brengt de Zijnen altijd wederom terecht.

De ziel in haar ongelegen staat, zich in deze overdenkingen bezighoudende, bevindt een wonderbare verandering, de consciëntie wordt vrede met God gewaar door het bloed van Jezus, de vervreemding wordt veranderd in gemeenzaamheid, en de ziel afgewassen en gereinigd, gaat met vrolijkheid haar weg.

XL. De ziel van een Godzalige heeft soms meer dan gewone begeerte tot heiligheid. Ze is verliefd op de verloochening van zichzelf, ten opzichte van eer, achting, liefde der mensen; van haar gemak, van de aardse gemakkelijkheden, van de rijkdommen of goederen dezer wereld, en dat niet in zich zelve, en als de rust en het welzijn van de zie], maar om des Heeren wil, zo ver en in die omstandigheden, als de Heere het van haar eist. Zij is verliefd op de gedurige vertoning aan God, op de gehoorzaamheid, vreze, liefde Gods, en ootmoedig met Hem te wandelen; zij is zeer begerig naar nederigheid en zachtmoedigheid des harten, naar wijsheid, liefde, verdraagzaamheid, vriendelijke deftigheid, naar het beeld van haar Jezus te begeren, en zijn leven in haar leven uit te drukken.

En dat niet stoffelijk op een dode en natuurlijke wijze, gelijk de onbekeerden, maar op een levende en recht geestelijke wijze in vereniging met de Heere Jezus door het geloof, en door Hem met God, door de invloed van des Heren Geest, tot verheerlijking van haar God, tot eer der kerk, tot behoudenis en opwekking van andere mensen. In deze begeerte vertoont zij zich aan de Heere, en blijft zien op de heiligheid des Heren. Maar zich gedurig houdende in Christus, door het gezicht van Gods heiligheid, zinkt ze weg van schaamte over haar nietigheid en zondigheid, met Job zeggende: *Nu ziet U mijn oog; daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as.*

Zij roept wel uit met Jesaja: *Wee mij, want ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben.* Zij houdt zich evenwel op in de beschouwing van de zuivere heiligheid, nu zijnde in Christus, laat zich van die heiligheid bestralen en verwarmen, en in dat opzicht wordt ze heiliger en heiliger, gelijk de apostel getuigt: 2 Cor. 3: 18. *En wij allen, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.*

Dus gewent zich de verliefde op heiligheid aan de Heere, houdt zich vast, als ziende de Onzienlijke, en houdt gedurig in het oog de vermaning: Wees heilig, want Ik ben heilig.

XLI. De ziel geen bijzondere zaken ten opzichte van zich hebbende de Heere voor te dragen, en de Heere haar niet inleidende in die bijzondere zaken, zo maakt ze verkiezing; dan beschouwt ze de Heere in het werk der verlossing, en welke

volmaaktheden zich opdoen in het aangezicht van Jezus Christus. Zij begint van de eeuwige verkiezing en van de raad des vredes, zij gaat voort tot de val, tot het eerste Evangelie, tot de plechtigheden, Christus afbeeldende tot de profetieën en beloften, zij gaat voort tot de menswording van Christus, en volgt Hem in zijn leven, in zijn prediken, in zijn wonderen, in zijn lijden, in zijn sterven, en zo van de krib tot het kruis, telkens met toepassing op zichzelf.

Soms beschouwt ze des Heeren Volmaaktheden in het werk der schepping, en overdenkt dat ordelijk en aandachtig; soms houdt ze zich bezig met de voorzienigheid des Heeren te overdenken, en leert daaruit Gods vrijheid, zijn wijsheid, Zijn rechtvaardigheid, Zijn goedheid recht kennen, zodat aller schepselen macht, boosheid, goedheid verdwijnt, en men ziet God alleen werkende, en alles naar zijn voornemen en welbehagen onweerstandelijk uitvoerende.

Soms verkiest de aandachtige overdenker een andere stof, en gewent zich zo aan de Heere, en zijn hart wordt vast vertrouwend op de Heere, Hem liefhebbende. Hem vrezende, Hem dienende en door de gedurige omgang met God wordt zijn ziel blinkende, gelijk Mozes' aangezicht, toen hij veertig dagen op de berg met God verkeerd had.

XLII. De Heere leidt de begerige ziel wel tot een meer onmiddellijke beschouwing, in welke zij haar staat de Heere niet voordraagt, ook zich niet bezighoudt met de werken Gods, zo der natuur als der genade, maar zij gaat meer rechtuit tot God. Hetzij in het algemeen, het zij tot iedere volmaaktheid, en dat niet dor en dodig, dat alleen beschouwende en erkennende, maar God laat haar wel smaken de kracht en de zaligheid, die daarin is, en geeft haar wel een voorsmaakje van het aanschouwen in de hemel. De levendige en geestelijke aanschouwer houdt zich altijd in Christus, en in die gestalte beschouwt ze Gods algenoegzaamheid en goedheid, liefde, heiligheid, soevereinend, hoogheid, heerlijkheid, almachtigheid, en dat met opmerking op zich, dat die God haar God is, en dat God dat alles voor haar is.

Hier is verwondering, hier is vreugde, hier is liefde, hier is lof. In deze beschouwing houdt de ziel zich laag, stil, goedkeurende, ontledigd van aardseid, gelovende, beschouwende, uitgaande in liefde, gemeenzaam samensprekend, ahangend, raadvrageend, Zijn kracht en goederen als eigen gebruikende.

XLIII. Het beschouwen van God hebben wij uitgebreid hfdst. 41, van § 44 tot het einde des hoofdstuks, en XXVI, § 8-11. Het is noodzakelijk, dat hetgeen wij daar gezegd hebben, hierbij gelezen wordt, want het is een voornaam deel van deze stof.

Voegt hier ook bij uit het Tweede Deel, hfdst. XIII, Van de verheerlijking van God; hfdst. XIV; Van de liefde tot God; hfdst. XV, Van de liefde tot Christus; hfdst. XL, Van de liefde tot zijn naaste; hfdst. XLI, Van de nederigheid.

Die zaken, die wij in die hoofdstukken verhandeld hebben, zouden wij hier hebben bijgevoegd, want zij behoren tot deze zaken, indien wij ze daar niet verhandeld hadden; dezelfde zaken in één boek tweemaal te stellen, voegt niet, daarom wijzen wij de lezer daarhenen.

Begeert iemand een voorbeeld van heilige overpeinzingen, om daardoor opgeleid te worden, die leze: *De trappen des geestelijken levens*, van mijn vader zaliger **Theodorus a. Brakel**.

Of begeert hij overpeinzingen in een lagere trap, hij leze: *De aandachtige leerling* van **Sara Nevius**, mijn vrouw zaliger gedachtenis.

Korte inhoud

XLIV. Het slot van alles dat wij tot waarschuwing van de Piëtisten gezegd hebben, is, dat er is een natuurlijke godsdienst en een geestelijke; een natuurlijke verloochening en een geestelijke; een natuurlijk eigendom van God, als Schepper en Onderhouder, en een geestelijk en waar, als verzoend Vader in Christus; een natuurlijke liefde tot God en tot mensen, en een geestelijke; een natuurlijke bespiegeling, beschouwing van God en een geestelijke.

Dit is de zaak, hieraan is het alles gelegen, hieraan hangt de zaligheid of de verdoemenis. Het onderscheid tussen het natuurlijke en geestelijke hebben wij zo klaar vertoond, als wij hebben kunnen, en wensen dat een iegelijk, die de zaligheid liefheeft, het onderscheid kenne, het natuurlijke verwerpe, en het geestelijke betrachte; en dat niemand terstond gretig aangrijpe, wat een gedaante van geestelijkheid vertoont.

Tegenwerping

XLV. Men mocht denken: godsdienst, verloochening van zichzelf, eigendom aan God, liefde tot God en mensen, beschouwing, enz., immers goed, en als iemand in dat goede bezig is, dien moet men liefhebben; wat behoeft men zo nauw het onderscheid tussen natuurlijk en geestelijk te onderzoeken, en op een goudschaaltje te wegen? Men behoorde elkander daarover niet te oordelen, maar elkander daarin te dragen; of de een het op deze, en een ander het op geen wijze doet, in het doen komt men overeen, de kleinigheid van de manier moet men overzien.

Antwoord. Maar moet men zijn evenmens niet hartelijk liefhebben? Is dat liefde, dat men, om de vrede en enigheid te houden, zijn naaste in zijn verderf naar de hel laat lopen? Is het geen liefde, als men hem bij de hand wil leiden tot de zaligheid, en hem voor de weg naar de hel waarschuwt? En of hij daar moeilijk over wordt, en u als liefdeloos handelende, en als meesterlijk over hem willende heersen, aanziet, is het daarom geen liefde, als men hem evenwel uit zijn verderf wil rukken? Dat ik in deze doe, dat doe ik uit liefde om zielen te behouden van haar verderf, en haar in een heilige weg in te leiden tot zaligheid. Wil men niet horen, 't zal mij droevig zijn, dat u in uw verderf wilt lopen.

U zegt, in het doen komt men overeen, de manier is een kleinigheid, daarin moet men ieder naar zijn bevattings laten begaan. Maar als de manier het alles is, en als de manier natuurlijk of geestelijk maakt, tot het verderf of tot zaligheid leidt, dat is dan geen kleinigheid; de liefde eist dat men dit elkaar aanwijst, elkaar waarschuwt, bewaart en terechtbrengt.

Bij voorbeeld in het natuurlijke: is het u evenveel of u een heldere diamant in uw ring hebt, of een stukje glas van dezelfde grootte en van hetzelfde fatsoen? Want dat blinkt ook. Is het u evenveel, als er maar de munt van een dukaat op staat, of het koper of goud is, en het beide rood is? Zal men in het natuurlijke naar het onderscheid zoeken, het een verkiesen en verwerpen, en door de uiterlijke schijn zich niet laten bedriegen, en zal men in het geestelijke achteloos zijn, daar het altemaal aan hangt? Als er twee rijke lieden zijn; de een heeft zijn goed rechtvaardig, en de ander onrechtvaardig, zult u ze even gelijk achten, en zeggen: rijk is rijk, aan het *hoe* is niet gelegen, dat moet men zo nauw niet onderzoeken noch onderscheiden? En zal men in het geestelijke op het *hoe* geen acht slaan, daar het toch op het hoe alles aankomt? Als er twee paarden zijn, het een is schoon, fris en vlug, en het ander is vol stinkende etterbuilen, stijf en erbarmelijk hinkende, zult u zeggen; een paard is een paard, leven is leven, voortgaan is voortgaan? Zal het in het lichamelijke niet evenveel zijn, en zal in het geestelijke alles goed moeten heten? Is het evenveel of een dood paard krielt van levende

wormen, dan of het leeft? Is het u evenveel of u uw vader, kind, man, vrouw in een schilderij hebt of in levende lijve?

Zult u zeggen, gelijk is gelijk? Dan is het ook in het geestelijke. Is het evenveel of een klok met haar klank aanwijst, welk uur het is, dan of een mensenstem het doet? Als enige mensen naar een en dezelfde stad willen gaan, terwijl sommigen gaan op de rechte weg, andere slaan een weg in die niet in de stad brengt, maar in 's vijands land; zult u zeggen: zij hebben allen een goede mening, men moet ze laten begaan in het kiezen van de weg? Moet men de verdwaalden niet waarschuwen?

Vermaning onbekeerden

XLVI. Deze gelijkenissen heb ik voorgesteld om een ieder overvloedig en krachtig te overtuigen, dat het alles op het hoe, op de manier aankomt, en dat men daar meest op moet letten. De Schrift zegt: *ziet hoe u hoort*. Spreekt alzo, doet alzo.

Want de natuurlijke mensen, die de geestelijke zaken op een natuurlijke wijze beschouwen, blijven in hun natuur onherboren in het vlees, hun licht verandert hen niet dan in de trap, dat is meerder of minder in de natuurlijke deugdzaamheid, waarmede zij Gode niet kunnen behagen, Rom. 8:8. Zij blijven zonder Christus, zonder het waarachtig zaligmakend geloof, en daarom zonder geestelijk leven, en alle hun beschouwingen, verloocheningen, liefde tot God en mensen zijn dode werken, en zij zullen met alle hun inbeeldingen, geestelijk heden, (gelijk zij het noemen) vermakelijke, wakende dromen verloren gaan, indien ze zich niet bekeren. Wees gewaarschuwd, de Heere overtuige de zodanigen, en brenge ze terecht.

Let op deze twee teksten: Lukas 13: 24, *Strijd om in te gaan door de enge poort; want velen, zeg Ik u, zullen zoeken in te gaan en zullen niet kunnen, omdat zij op de rechten weg, en op de rechte manier niet zoeken in te gaan*.

Doe hierbij Spr. 16: 25, *Er is een weg, die iemand recht schijnt. Maar het laatste van dien zijn wegen des doods*.

Omdat zij meen, dat zij het recht gevat hebben, en dat de verborgen en geestelijke weg ten hemel door hen gevonden is, zo is er weinig schijn, dat ze overtuigd kunnen worden van hun dwaling, Matth. 21:31, *Jezus zeide tot hem: Voorwaar, Ik zeg u, dat de tollenaars en de hoeren u voorgaan in het koninkrijk Gods; want de tollenaars en de hoeren hebben Hem geloofd*. vers 32.

Daarom waarschuw ik u uit liefde, dwaal toch niet verder, opdat u niet verloren gaat.

En u kleinbegenadigden, die tot de natuurlijke beschouwing, verloochening, liefde afgetrokken zijt, u roep ik na: *Keer weder, keer weder, o Sulammit! Keer weder, keer weder, dat wij u mogen aanzien*, Hoogl. 6: 13.

De Heere verhore mijn gebed voor u!

Vermaning Godzaligen

XLVII. Ik heb wel voorzien, dat sommige Godzaligen deze waarschuwing lezende, bekommerd zullen worden, en aan hun staat zullen twifelen, denkende, kunnen onbekeerden zo ver komen, kunnen die leven in de beschouwing van God, in de verloochening van zichzelf, in de liefde tot God en mensen, tot vaststelling -van eigendom aan God te hebben, en met God als hun God te verkeren, wat gelijk ik bij hen? Hoe kan ik denken dat ik genade heb, die als geen gelijkenis bij hen heb, noch in het werk, noch in het verrukkend spreken van die zaken, en van de Heere Jezus? Ik denk waarlijk: heb ik wel genade?

Ik antwoord: Dat zij op een natuurlijke wijze doen, vat u geestelijk, door het beginsel van geestelijke kennis en leven, dat in u is. Als zij het zo al deden en spraken, zoals u het opneemt, hoewel zij het niet doen, zo had u nochtans geen reden om uw staat in

twijfel te trekken; want een klein zwak kind is zowel een mens als de sterkste man. In de kerk zijn waarlijk mannen en vaders in Christus, en daar zijn ook zwakke kinderen; uit de kleinheid in vergelijking met anderen mag men geen besluit maken tot niet zijn, niet hebben. Maar men moet erkennen, dat men heeft, en begerig zijn naar groei.

Daarbij, uw licht van God, van Christus, uw gebeden, uw begeerten naar God, het zoeken van de Heere Jezus, uw vertegenwoordigen van God, en uw daden en oefeningen, uit dat beginsel des levens voortkomende, overtreffen al hun beschouwingen, bespiegelingen, zoals in God verzingen, zich in God verliezen, en diergelijke uitdrukkingen.

Daar is zoveel onderscheid als tussen een dode en levende. Het is onvergelykelyk, het verschilt niet in trap, maar in de gehele soort, het een is natuurlijk, het ander is geestelyk, het een is maar verbeelding, versieringen, beelden, die men zelf maakt, en die men bezien kan, zo menigmaal als men wil, het andere is waarheid, Geest, leven door de Heilige Geest. Indien u hun doen kent, zoals zij God beschouwen. Maar zij komen tot God niet, maar verbeelden zich een God, zoals zij Hem hebben, willen, zoals zij verloochenen, liefhebben, spreken; u zou zulk een geestelykheid niet begeren, maar verwerpen.

U kunt ook zulke natuurlijke verbeeldingen van God wel maken, en door uw gedachten al hoger en hoger klimmen. Maar als u in dat natuurlijk verbeelden u toegeeft, u zult terstond zien, dat dit u niet kan vermaken, dat het u kouder maakt, dat u het verwerpt, en de minste straal van God in het aangezicht van Christus, het minste lopen tot Christus, en leunen op Hem, zal u onvergelykelyk liever zijn, dan dat door overpeinzen.

Daarom verblijdt u stil in uw deel, hoe klein het u ook toeschijnt, dewijl het licht, leven, waarheid, vereniging, liefde is, en laat hen met alle hun hoge natuurlijkheden varen. Ga verder, werkende uit dat geestelyk beginsel naar het Woord Gods in de liefde tot gemeenschap met Jezus, in de liefde tot Zijn kinderen, en dankt de Heere over uw deel, onvergelykelyk overtreffende al hun natuurlijke woelingen. Uw geestelyk beginsel kan zich met hen niet verenigen, omdat het elkaars tegendeel is; hun werk maar te kennen is genoeg om het te verwerpen en te vlieden.

Neemt maar dit één staaltje: uw liefde is tot de Godzaligen, omdat zij de Heere Jezus beminnen, en van Hem bemind zijn, en u bemint andere mensen op een geheel andere wijze dan de kinderen Gods. U kunt u niet verenigen met allerlei valse leringen; zij nu beminnen zonder onderscheid, van welke godsdienst ook iemand is. De ware Godzaligen, die staan in het geloof, die bevestigd zijn in de waarheid, die gemeenzaam met God in de Geest verkeren, die alleen beminnen zij niet, van die hebben ze een afkeer, van die vlieden ze, omdat door zodaniger licht hun werken openbaar worden, die niet recht, maar enkel natuurlijk zijn; daaruit kunt u de rest van hun doen kennen.

Wacht er u voor, houdt u tussen God en uw ziel maar eenvoudig in waarheid bezig, hebt gedurig het oog op het Woord Gods, waardoor u het geestelyk licht en leven hebt ontvangen, en het ook uw gedurig voedsel is en een regel van uw leven, en u zult veilig voortgaan.

Slot

XLVIII. Zo hebben wij de gronden, waarop men staan moet, tegen der Piëtisten verleiding veilig te zijn, en die meteen ontdekkende kentekenen van hen zijn, voorgesteld; dus hebben wij de liefde tot God en mensen, de verloochening van zichzelf, het eigendom en de vereniging aan en met God, de beschouwing van God, aan twee zijden beschouwd, én aan de zijde der Piëtisten, én aan de zijde der

Godzaligen, en hebben uit het Woord Gods aangetoond, dat hun werk een natuurlijk werk is van onbekeerden, waarmede zij verloren gaan, en dat het werk der Godzaligen in God, door de Heiligen Geest, naar het Woord Gods gedaan wordt, en hen tot zaligheid leidt.

Het gezegde is genoeg tot overtuiging van die arme verdwaalde mensen, welke lust hebbende tot God te naderen, van God aflopen, om de zaligheid deelachtig te worden, en de brede weg des verderfs inslaan. Och, dat de Heere hun de ogen opende, en hun harten veranderde, dat ze hun slechtigheden verlieten en traden op de weg des verstands!

Het gezegde is ook genoeg tot waarschuwing van die, welke naar hun wegen hellen, doordien het een gemakkelijke weg is, omdat die met de natuur overeenkomt, en de satan hen in vrede laat, omdat hij hen door die weg veilig ter hel kan leiden, daar de ware Godzaligen én natuur én duivel tegen hebben.

Daarom trekt uw voet terug, verlaat hen, ontwart u uit hun strikken; hebt u lust tot zuiver licht, tot ware Godzaligheid, blijft bij de kerk, volgt het Woord, en wandelt in de gebaande wegen.

Het is genoeg tot verwakking van de ware Godzaligen om met een nieuwe goedmoedigheid en verheffing huns harten in de weg des Heeren te wandelen, hun licht te laten schijnen, tot betoning, wat waarheid is, wat kracht de waarheid heeft, en welke de zuivere en heilige weg is, tot de beschaming van de Piëtisten met hun verbeeldingen.

Wast op in de genade en kennis onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus. *De Heere zende zijn licht en waarheid, dat die u geleiden, dat ze u brengen tot de berg Zijner heiligheid, en Zijn woningen! Amen.*